

L. Yılmaz

tarafından

TÜSTAV'a

bağışlanmıştır

BAGIMSIZLIK
DEMOKRASI
SOSYALİZM
İÇİN

YÜRÜYÜŞ

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ - SAYI : 23 16 EYLÜL 1975 5 TL.

LİCE:

SUÇLU YALNIZ DOĞA DEĞİL

SAYI : 11.8.211/912
REF

11. 8. 1975

Sayın Prof.Dr. Tarık Somer
Rektör.

İlgi: 7.8.1975 günlü ve Rek:211/1855 sayılı
"Gizli" yazınız.

Aylardır faşist baskıların sürdürüldüğü ODTÜ'de yeni gelişmeler var. MC iktidarının öğrenciler üzerindeki faşist baskıları kaçınılmaz olarak öğretim üyelerine de uzandı. İlk sıkıyönetimle işbirliği halinde iki öğretim üyesi gözaltına alındı, öğrenciden yana tavır alan, faşist baskılara direnecekler gözdağı verilerek istendi. Daha sonra 16 öğretim üyesinin sözleşmesi feshedildi: "YORÖYÖŞ" baskısı verilirken Rona Aybay'ın işine son verilen öğretim üyelerinin sayısı 16 idi: Mehmet Adam, Füsün Akarsu, Tuğrul Akçura, Teoman Aktüre, Mary Butler, Bilgi Denel, Pinar Ege, Davran Eşkinat, Mine Kılınç, Murat Kirezci, Orhan Özgüner, İlhan Tekeli, Pinar Tuna, Esat Turak, Saime Ünüsoy, Karen Wolfe. Rektöre ve mütevelli heyetine üniversiteyi babalarının çiftliği gibi yönetme yetkisini veren kuruluş yasası ve yönetmelik, askerden öncecek olan öğretim üyelerinin başının üzerinde bir demokles kılıcı gibi sallıyor.

Ne var ki faşist baskılar ve antidemokratik uygulamalar öğretim üyeleri arasında da bir direnişin doğmasına yol açtı. MC iktidarının mağası olan Rektör Somer karşısında öğrencilerin ve haksızlığa uğrayan öğretim üyelerinin yanında yer alan İdari İlimler Fakültesi Dekanı Rona Aybay, görevinden uzaklaştırıldı. Olay pek çok bakımlardan ilginç. Amerikancı Rektör'ün "maharet"le nerelere dek gidebileceğini gösteriyor. Bay Somer, 7 Ağustos'ta İdari İlimler Fakültesi Dekanı Aybay'a gönderdiği "Gizli" yazı ile namuslu ve dürüst öğretim üyelerine ve yöneticilere ODTÜ'de barınma hakkı tanımayacağını söylüyor. İşletmecilik, Ekonomi, Uygulamalı İstatistik ve Amme İdaresi Bölümleri Başkanlıklarında "dağıtım için" gönderilen iki sayfalık yazı, tehditle başlayıp tehditle son buluyor. Olayın bir başka ilginç yanı da faşist baskılara karşı direnmenin onurlu bir örneğini vermesi. Birbirine kenetlenmiş dokuzbin öğrenciye karşı girişilen baskılara ses çıkarmayan, susan, pısrık öğretim üyeleri ve yöneticiler karşısında Aybay'ın demokratik tavır, kimsenin gözünden kaçmadı. Öte yandan Aybay'ın yerine İşletme Bölümü Başkanı Dolun Oksoy getirildi. Yeni Dekan'ın iki özelliği var. Bay Somer'in yakını olması, ve iş çevreleriyle çok yakın ilişkileri bulunması.

Yeni öğretim yılının yaklaştığı şu günlerde ODTÜ İdari İlimler Fakültesi Eski Dekanı Rona Aybay'ın Rektör Tarık Somer'e yazdığı 11.8.1975 günlü yazıyı faşizme karşı namuslu ve yürekli direnişin bir belgesi olarak değerlendiriyor ve olduğu gibi yayınıyoruz.:

Sayın Prof. Dr. Tarık Somer
Rektör.

İlgi: 7.8.1975 günlü ve Rek: 211 / 1855 sayılı "Gizli" yazınız.

İlgide belirtilen yazınızla Fakülte meclastirilen, 31. 7. 1975 tarihli Fakülte Genel Kurulu kararımız karşısındaki görüşlerinizi "büyük bir hayret ve üzüntü ile okudum".

Aşağıdaki satırlarda, İdari İlimler Fakültesinin Dekanı ve Fakülte Genel Kurulu'nun Başkanı sıfatıyla, yazınızda ilerisürülen görüşlerden sadece birkaçı konusundaki düşüncelerimi kısaca ifadeye çalıştım.

Herşeyden önce, yazınızın üslup ve ifadesinin, insani duygularla ve meslek dayanışmasıyla ilgili oybirliğiyle alınmış bir Fakülte Genel Kurulu kararı karşısında görüşlerini bildiren bir Rektör için son de-

rece ağır ve haksız bir nitelik taşıdığını belirtmek isterim. İyiniyete dayanan ve bir öğretim üyesinin içine düştüğü güç durumdan - suçluluğu saptanmış olmamak şartıyla - kurtulabilmesi için bazı önerileri Rektörlüğe sunmaktan ibaret bulunan bir Genel Kurul kararının, Rektörlüğe "güvensizlik", "talimat" ve "görev" verme şeklinde değerlendirilmesi benim için gerçekten üzücü oldu. Bu kararı "güvensizlik" değil tam tersine, güç duruma düşen bir öğretim üyesi ile ilgilenilmesi konusunda güvenilen bir makama öneri sunmak şeklinde anlamak mümkün olmalıydı.

Yazınızda, "1475 sayılı İş Kanununun 39. maddesi"nden iki yerde bahs olunmaktadır. Ayrıca 1475 sayılı İş Kanununun 39. maddesi olduğuna ileri sürdüğünüz bir metin "bilgi için" yazınıza eklenmiş ve bu metnin çoğaltılarak Genel Kurula katılan üyelerimize gönderilmesinde fayda olduğu bildirilmiştir.

Yine yazınızda: "Bu kanun hükmünü ODTÜ'nün bütün hukukcularını ihtiva eden Fakültenin iyi bilmesi, eğer bilmiyorsa kanunu açıp bakması gerekirdi. Zira bu konuların Rektörün takdiri dışında bulunan kanun hükümleri olduğunun, herkesten önce Türkiye'ye müstakbel idarecileri yetiştiren öğretim üyelerinin tarafından takdir edilmesi beklenirdi." sözleri yer almaktadır.

Bu cümlelerin ve bu ifade tarzının yazınızda yer bulması "esefle kaydedtiğim bir gerçektir." Kanunu bilmezlikle ve bilmediği halde açıp bakmak zahmetine katlanmamakla suçladığınız öğretim üyelerini topluluğunun bir üyesi olarak, aşağıdaki hususları dikkatle incelemeniz dileğiyle bilgilerinize sunmayı görev bilirim:

1 - 1475 sayılı İş Kanununun "Bayram, genel tatil günlerinde kapanma" başlıklı 39. maddesinde, sizin mektubunuzda sözünü ettiğiniz konuyla uzaktan yakında ilgili olabilecek en ufak bir nokta mevcut değildir. "Bilgi için" lutfettiğiniz "1475 sayılı İş Kanunu, maddesi: 39" başlığını taşıyan metin ile, sözkonusu kanun maddesi arasında en ufak bir benzerlik bulunmamaktadır. Biraz merak eden herkesin kolaylıkla bulabileceği, 1475 sayılı İş Kanunu'nun gerçek 39. maddesi metninin "bilgi için" bu yazıya eklenmesine gerek görmüyorum.

2 - Meselenin, bir madde numarası yanlışlığından ibaret bulunmadığını da hemen belirtmem gerekir. Bir rektör tarafından, bir fakülte genel kurulu kararını eleştiriyi için ders verir üslupla yazılmış bir yazıda, madde numaraları bakımından dahi yanlışlığa yer bırakmayan bir titizlik beklenirdi. Fakat için asıl acı yönü, 1475 sayılı İş Kanununun değil 39. maddesinde herhangi bir maddesinde, "bilgi için" gönderdiğiniz metne benzeyen herhangi bir hükmün mevcut olmayışıdır.

3 - 1475 sayılı İş kanununun 39. maddesi olduğunu beyan ettiğiniz ve "bilgi için yazınıza eklediğiniz metni, sözünü ettiğiniz İş Kanununda bulamayışım üzerine, bu hükmün başka kaynaklarda araştırılmasına giriştim. En uzak ihtimalleri de kapsayan bir araştırma yaparak, "1475 sayılı İş Kanununun 39. maddesi" olduğu iddia ettiğiniz metni bulmaya çabalarlarken, sözkonusu metne ODTÜ ile ODTÜB - İŞ arasında imzalanan Toplu İş Sözleşmesinde rastladım.

Ancak, yazınızdaki ifadeye bakılırsa, hukuk

alanındaki bilgisizliği resmen sabit olmuş görünen bir Fakültenin Dekanı olmama rağmen toplu iş sözleşmesi ile kanunun, hukukçu olmayan kişilerin dahi birbirine karıştırmaması gereken ölçüde farklı şeyler olduğunu idrak edebildiğimi sanıyorum.

Öte yandan bu toplu iş sözleşmesi maddesinin, Fakültemiz Genel Kurulu kararına konu teşkil eden olayla, yani bir öğretim üyesinin Sıkıyönetim Komutanlığına gözaltına alınması ve işlemiş ücretinin Üniversitece ödenmemesi ile ne gibi bir ilgisi olduğunu "tahmin etmek dahi mümkün değildir". Çünkü "İşveren Temsilcisi" sıfatıyla bu toplu sözleşmeye imza koyan Sayın Rektör Tarık Somer'in, bu metnin 3. maddesiyle "kapsam dışı" bırakılanların başında öğretim üyelerinin geldiğini "iyi bilmesi, eğer bilmiyorsa (toplu sözleşmeyi) açıp bakması gerekirdi".

4 - Yazınızda sözkonusu edilen Anayasanın 132. maddesine gelince: hemen belirtmeli ki, böyle bir madde Anayasa'da gerçekten mevcuttur ve "bilgi için" gönderdiğiniz metin, Anayasa hükmünü sadıkane bir şekilde yansıtmaktadır.

Ancak, Anayasa'da mevcut 150'yi aşkın madde içinde niçin 132. maddenin seçilip, bu vesileyle "bilgi için" tarafımıza gönderildiğinin "destek ve mantığı anlaşılmalıdır". Çünkü, Fakültemiz Genel Kurul kararında, Anayasanın "yargı organlarına müdahale edilmemesi gerektiği" şeklinde özetlenebilecek bir ilkesine ters düşen herhangi bir husus kesinlikle mevcut bulunmamaktadır. Eğer, "gözaltına alma" kararını veren Sıkıyönetim Komutanlığı, Rektörlükçe, Anayasanın "Mahkemelerin bağımsızlığı" başlığını taşıyan 132. maddesi kapsamında mütalaa edilmiyorsa, bu gerçekten bizim aşına olmadığımız bir hukuk anlayışıdır.

Özet ve sonuç olarak; 7.8.1975 tarihli yazınız, gerek üslup ve ifadesi gerekse ihtiva ettiği büyük kaynak ve değerlendirme yanlışları yüzünden tam bir talihizlik teşkil etmektedir.

Yazınızda "Şu hususu açıkça belirtmek isterim ki, Rektörlük Makamı ve Rektörün şahsı, Fakültenizin böyle haksız ve yersiz bir davranışına susacak veya boyun eğecek yapıda, karakterde değildir" demektesiniz. Ancak rektörün bir Fakülte Genel Kurulu kararını "haksız ve yersiz" diye nitelerken, yazınızda düşüldüğünüz kadar büyükyanılığlar şöyle dursun en ufak bir yanlışlığa yer vermemesi gerektiği açık bir gerçektir. Aksi halde bizzat Rektör "haksız ve yersiz" iddialar iletmiş olur. "Şu hususu açıkça belirtmek isterim ki" İdari İlimler Fakültesi Dekanlığı ve Dekanın şahsı da, Rektörlüğün "Böyle haksız ve yersiz davranışına susacak veya boyun eğecek yapıda, karakterde değildir".

Fakülte Genel Kurulu kararları, kuşkusuz, eleştiriyeye açıktır. Ancak, bu eleştirilerin, üyelerin meslek onurları ve kişilikleri konusunda haksız, yersiz ve meansız bir "müdahale şeklinde dökülmemesini saygı ile rica ederim."

Asos. Prof. Dr. Rona Aybay
İdari İlimler Fakültesi Dekanı

YORÖYÖŞ HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

SAHİBİ:
Nihat SARGIN

SORUMLU YÖNETMEN:
Taner TUNCEL

TEKNIK SEKRETER:
Uğur OKMAN

KAPAK DÜZENİ: İbrahim NİYAZIOĞLU

ADRES:
Konur Sokak 15/8
Kızılay - Ankara
Tel: 17 45 81

ABONE KOŞULLARI:
Yıllık: 200 TL
6 aylık: 100 TL

İLAN KOŞULLARI
Arka Kapak Renkli : 7.500 TL
Arka Kapak Siyah Beyaz : 6.000 TL
İç sayfalarda sütun santimi : 20 TL
İç sayfalardaki yayın ilanları
% 50 İndirilmiştir.

Baskı: Daily News Web-Ofset Tesisleri
Dağıtım GAMEDA
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.
Gönderilen yazı ve fotoğraflar iade edilmez.

deprem ve doğu

YORUYUŞ

Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan son deprem olayı, burjuva iktidarlarının yoksul halkı kayıtsızca ölüme dahi terkedişinin somut bir örneğini daha vermiştir. Burjuvazi, ilericileri, devrimcileri, ölümcül hastalıklarının tedavilerini engelleyerek ölüme mahkum edenken, aynı yöntemi daha geniş planda büyük kitleler için uygulamaktadır adeta.

Dünyanın birçok bölgesinde doğal afetler olmaktadır. Hiç eğitilmemiş bir göz dahi, bu afetlerin yol açtığı can ve mal kaybının ülkeden ülkeye ne kadar değiştiğini gözleyebilecek durumdadır. Doğal afetler en çok ekonomik bakımdan az gelişmiş ülkelerde kayıplara yol açmaktadır. Sanayileşmesini tamamlamış ülkelerde kayıplar büyük ölçüde azaltılabilmektedir.

Doğal afetlerin yol açtığı hasar ve kayıp iki bölümde ele alınabilir. Birincisi, afet - sel, deprem vs. - anında uğranılan kayıplar, ikincisi ise, afet sonrasında, alınacak tedbirlerin yetersizliği, gecikmişliği nedeniyle uğranılan kayıplardır. Türkiye'de her iki tür kayıplar da çok yüksek olmaktadır. Her iki tür kaybın da önüne geçilebilmesi, alt yapı kuruluşlarının gelişmişlik düzeyine bağlıdır. Hatta, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, nerdeyse doğal afetleri korulacak bir şey olmaktan çıkararak küçülmeye ermiştir.

Dünyanın az gelişmiş ülkelerinde altyapının büyük yetersizliği, bunun da ötesinde çarpıklığı, sağlık ve ilk yardım hizmetlerinin ilikelliği gibi nedenler, nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan yoksul kitlelerin doğal olaylardan korunmasını "tesadüfe" bırakmıştır. Söz konusu temel gereksinimlerin toplum kesimleri ve bölgeler arasındaki adaletsiz dağılımı bu ülkelerdeki durumu daha da kötüleştirir. Bütün bu olguların temelinde, sanayileşmenin gerçekleştirilememesi, emperyalizmin tarihten ve bugünden gelen ekonomik baskı ve sömürüşü yatmaktadır.

Türkiye bu "kader"den kendisini kurtaramamıştır. Türkiye'deki, diğer az gelişmişlere görece bir ölçüde "ileri" olan sanayi hâli son derece yetersizdir. Olduğu kadarıyla da çarpık, üretici güçleri israfı dayanan, kitlelere temel hizmetleri götürmeyen niteliktedir. Oysa yol, su, elektrik, sağlık hizmetleri gibi altyapı kuruluşlarının sağlıklı gelişimi, hem ileri hem de dengeli ve uyumlu bir sanayii gerektirmektedir. Türkiye'nin dışa bağımlı geri kapitalizminin ülkeyi böyle bir düzeye erdirmesi mümkün değildir. İşbirlikçi, tekelci büyük sermaye ve büyük toprak sahiplerinin ekonomik egemenliğine son verilip, merkezi planlamaya dayalı uyumlu bir sanayileşme gerçekleştirilmeksizin bu düzeye çıkmak yine olanaksızdır.

Fakat iktidarların, Türkiye'nin bir deprem bölgesi içinde olması gibi çok açık bir olgu karşısında yıllardan beri ve çok acı deneylerden sonra hiçbir tedbir almamış olmaları, yeterli altyapı tesislerinin kurulmamış olmasıyla açıklanamaz ve haklı gösterilemez. İktidarların bu tutumu, her deprem ertesinde yapılan vaatlerle uygulananların karşılaştırılmasıyla açıkça görülmektedir. Lice ilçesinin bir başka yöreye tahliyesiyle ilgili 1966'da alınan kararın bugüne kadar uygulanmamış olması, iktidarların, yoksul halkı kaderiyle başbaşa bırakıcı tutumlarının açık kanıtıdır. Bir kere daha görülmektedir ki, burjuvazinin çıkarlarına dayalı iktidarların, ne ülke sorunlarını çözmeye gücü ne de halkın sorunlarına eğilmeye isteği vardır.

Nitekim, gerekli önleme, uyarı, ilk yardım ve telafi işlemleri için hiçbir tedbir ve örgütlenme düşünülmemiştir. Örneğin deprem felaketzedelerine, sonradan özel tipte evlerin sağlanması "dostlar alışverişte görsün" mantığıyla ele alınmaktadır. Bir kere ithal yoluna gidilmektedir. İkincisi, Varto depremi sonrasındaki olaylar, getirilen evlerin bölgedeki iklim koşullarının

bile dikkate alınmadığını göstermiştir. Bu evler kullanılamamaktadır. Kullanılabilecek nitelikte evlerin de sosyal gereklere uyması, ayrıca ekonomik bakımdan uygun olması gerekmektedir. Bu gerekler yurt içinde organize bir sanayii, bu da doğrudan devlet girişimini zorunlu kılmaktadır.

Konuyla ilgili olan İmar - İskân Bakanlığı, ona bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü gibi kuruluşlar görevini yerine getirmemektedir. İktidarların, bu gibi kuruluşlarda görev yapmaya çalışan teknik kadrolara politik nedenlerle uyguladıkları baskılar, engellemeler, önerilerinin kaale alınmaması, köhneleşmiş bürokratik yapıyı iyice yozlaştırmaktadır. Bu olgu, devletin burjuvazinin elinde kalmasının sonuçlarını bir kez daha göstermektedir. Topluma hizmet etme amacıyla çalışan elemanların hiçbir engellemeyle karşılaşmama- cağı, işlerin savsaklanmayacağı biçimde kamu kuruluşlarının demokratikleştirilmesi ivedi bir sorundur.

Ancak, Diyarbakır depreminin yol açtığı büyük kayıplar, gerekli sosyal ve ekonomik tedbirlerin alınmamasından daha geniş bir anlam taşımaktadır. Türkiye'de Doğu Anadolu bölgesinin, yurdun diğer bölgelerine göre daha da geri bırakılmış olmasının, kayıpların büyüklüğünde önemli payı vardır. Can ve mal güvenliğinin sağlanmasında yurttaşlar arasında hiçbir ayırım yapılamaz; fakat Türkiye'deki ekonomik düzen ve iktidarlar bu ayırımı yapmaktadır.

Elinizdeki sayının orta sayfasında, kapitalizmin eşitsiz gelişme karnununun Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesini nasıl geri kalmışlığa mahkum ettiği objektif verilerle gösterilmektedir. Türkiye ekonomisinin ve sanayinin emperyalizme bağımlılığı, ekonomik gelişmedeki bu eşitsizliği derinleştirir.

Fakat Doğu Anadolu bölgesinin geri kalmışlığını sadece ekonominin kendiliğinden işleyen mekanizmasıyla açıklamak mümkün değildir. Yine elinizdeki sayıda yer alan bir haber, bilinerek alınan ekonomik kararlarla bu bölgenin gelişmesinin engellendiğini, bölgede yaşayan yurttaşlarımıza ikinci sınıf insan işlemleri yapıldığını göstermektedir. Uygulanan sosyal politika ile, insanca yaşamın gerekleri bu bölgede iyice mulla aranır hale gelmiştir. Tarım ve hayvancılığın bölge halkının esas geçim kaynağını oluşturması, kapitalizm öncesi bağımlılık ilişkilerinin politik düzeyde etkinliğini sürdürmesi, bilinçli olarak uygulanan ayrımcı politika, Doğu Anadolu'da emekçilerin örgütlenme ve hak arama olanaklarının düzeyini düşük tutmaktadır.

Bütün bunların üzerine egemen sınıfların uyguladıkları ırkçı ve şoven politika eklenmektedir. Burjuva iktidarları ve burjuva partileri, bölgenin geri bırakılmasını ve şoven propagandayı her zaman politik çıkarları için uygun bulmuşlardır. Ülkenin bütününde demokratik hak ve özgürlüklerin yaygınlaşmasını ve emekçi halk tarafından kullanılmasını engellemeye çalışan egemen sınıflar, çıkarlarını gerçekleştirmek için insanları dilinden, dininden, mezhebinden sorumlu tutarak maddi ve manevi baskıya başvurmuşlardır. Bu durumun son bulması ancak ülkenin demokratikleşmesi ve tekelci burjuva iktidarına son verilmesiyle mümkündür.

Özetle, bugün deprem bölgesinde acılarıyla başbaşa bırakılmış yoksul halkın kaderi, bir rastlantı sonucu değil, bütün emekçi halkın kaderinin bir parçasıdır. Doğu Anadolu bölgesinin geri kalmışlığına son verilmesi, bölgedeki yurttaşlarımızın demokratik hak ve özgürlüklerini tam olarak kullanabilmeleri, işçi sınıfının sosyalizmi hedef alan mücadelesinin bir parçasıdır.

SEÇİMLERE TÜRKES'İN

Tekelcilerle Bağlar Sarılıyor

Geçtiğimiz haftanın Cuma günü, Iğdır ilçesinden TÖB - DER şubesine bağlı öğretmenler, ortaklaşa imzayla Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar'a birer telgraf çekerek, bir konu hakkında görüşlerini sordular.

Öğretmenlerin sordukları konu şuydu:

Bundan bir süre önce Iğdır'da çıkan olaylarda, öğretmenlere silaha saldıran Turgut Demirkaya'nın amcası Binbaşı Efremyap Demirkaya, Iğdır'a gelip öğretmenlerle konuşmuştu. Binbaşı Demirkaya öğretmenlere şunları söylemişti:

"Türk ordusu ile Türkçe komandoları ayrılmaz bir bütündür. Sayın Türkçe Başbuğumuzdur. Bunu kabul etmek istemeyenlerin pek yakında kafaları ezilecektir..."

Binbaşının bu sözleri bir tutanakla tesbit edilmişti. Öğretmenlerin Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay başkanından öğrenmek istedikleri husus, Demirkaya'nın görüşlerine katılıp katılmadıklarıydı...

"ASAYİŞ" TOPLANTILARI!

Aynı günlerde, telgrafta adı geçen, MC hükümetinin Başbakan Yardımcısı Alpaslan Türkeş, bir takım toplantılara başkanlık ediyordu...

Geçtiğimiz haftanın ortalarında yapılan ve üç gün süren toplantılara başkent siyasal çevrelerinde takılan ad: "Yarım Millî Güvenlik Kurulu toplantıları"dır.

Ecevit'in deyimıyla "Yıllardır Devleti faşist yöntemlerle ele geçirme düşleri gören, bu amaçla bir takım karanlık kaynakların beslediği özel kamplarda adam yetiştiren" ve nam-ı diğer

"Başbuğ" başkanlığında yapılan bu toplantılara, Devlet Bakanı Seyfi Öztürk İçişleri Bakanı Oğuzhan Asiltürk, Millî Savunma Bakanı Ferit Melen, Adalet Bakanı İsmail Müftüoğlu, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin ve MIT Müsteşarlığından bir yetkili katılıyorlardı.

Toplantılarda görüşülen konu: Asayişle ilişkin şeylerdi...

Basına pek yansımayan toplantılardan sızan haberlere göre, özellikle Komandobaşının sunduğu asayiş raporları üzerinde görüşmeler yapılıyordu.

Türkiye'nin asayiş durumunun, 5,5 aylık MC hükümeti döneminde nerelere uzandığını tahmin etmek güç değildir.

Aynı gerçeğin farkına varan CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in özellikle son günlerde dilinden düşmeyen "Eşkiya" sözü herhalde düşündürücüdür.

Öte yandan yine hafta içinde TÖB - DER Genel Başkanı Cemil Çakır basına yaptığı açıklamada, son MC döneminde, 6 öğretmenin canına kıyıldığını açıklayarak öğretmenlere yapılan saldırıları protesto etti.

Aynı cephe döneminde ödürlülen işçi ve öğrenciler, saldırı ve terör olaylarının dökümü yapıldığında Cephe'nin ne menem bir "Asayiş" sorununa eğildiği ve seçimlere ne menem bir asayiş programı ile girdiği kolaylıkla anlaşılacaktır.

"DEMOKRATİK" KABUS

Cephe, 12 Ekim seçimlerinden önce, varoluş şartlarının günden güne eridiğinin farkındadır. Aslında "Asayiş" kılıfı içinde kafaları meşgul eden sorun, seçim sonuçları tablosuna yansımaya

demokratik kâbüstür.

Tüm cinayet, bombalı dinamitli saldırılar ve ülkenin terör iklimine alıştırılması çabalarının altında yatan telaş ve endişe budur.

Tekelci sermaye ve müttelikleri cephesinin iç çelişki ve çıkar çekişmeleri genel politik ortama yansdığı gibi, cephe içinde de tepişmelere yol açmaktadır.

TOPUN AÇZINDAKİ MSP...

Özellikle seçim öncesi derinleşen cephe çatlağında şimdilik MSP bir yanda diğer üçlü öbür yandadır... MSP'nin tekelci gruplarla kurduğu bağlardan gelen gücü geçtiğimiz hafta gözle görünen bir şekilde sarsılmaya başlamıştır. AP, derenin suyunu baştan kesme gereğini duymuş olmalıdır ki, bu alanda ciddi girişimlere geçti.

MSP ile Sabancı grubunun ilişkilerini sağlamada önemli roller yüklenen Sabancı Holding'in genel koordinatörü Turgut Özal artık Başbakan Süleyman Demirel'in özel danışmanı olarak sahnedir.

Öte yandan AP'ye bağlı Ticaret Bakanlığı, MSP eğilimli fabrikatör ve iş adamlarına olanakları açmıştır. Belli usul ve yönetmelikler gereğince yürütülen formaliteler konusunda MSP eğilimli sermayedarlara zorluk çıkarılmamaktadır.

MSP Genel Merkezinden sızan haberlere göre, seçim sonuçları MSP'nin koalisyon içinde kalıp kalmama konusunu belirleyecektir. MC hükümetinden, salt demokrasiyi bıcaklamak gibi bir avantaj (!) elde eden MSP, politik gelişme düzeyinde fazlaca karlı olmadığı düşüncesindedir.

MSP'nin oynak bir zemin üzerinde yürüttüğü ortaklık en çok AP'yi tedirgin

AP'NİN ŞİMDİLİK SESSİZ OLARAK BAKTIĞI MSP OLAYI ÜZERİNDE DÜŞÜNCELERİ İKİ YÖNDE TOPLANMAKTADIR YA BU PARTİNİN BAŞKA ELLER MARİFETİYLE "ATATÜRKÇÜLÜK" VE "LAİK CUMHURİYET İLKELERİ" GİBİ GEREKÇELERLE KAPATILMASI YA DA BAŞKA YOLLARLA ÜZERİNE TUZ DÖKÜLMESİ BELLİ BAŞLI ÇÖZÜMLER OLARAK GÖRÜLMEKTEDİR.

etmektedir. Bir takım ipe sapa gelmez saldırılarla bile olsa Erbakan'ın AP tekerleğine çomak sokması, AP çevrelerinde son sabır sınırlarında seyredilmektedir.

AP'NİN HESABI

AP'nin şimdilik sessiz olarak baktığı MSP olayı üzerinde düşünceleri iki yönde toplanmaktadır. Ya bu partinin başka eller marifetiyle "Atatürkçülük" ve "Laik Cumhuriyet ilkeleri" gibi gerekçelerle kapatılması, ya da başka yollarla üzerine tuz dökülmesi, belli başlı çözümler olarak görülmektedir.

AP, birinci yolu, millet meclaket aşkına ana muhalefetten beklemektedir. Mantık kabaca, "Seni Atatürk kurdu sen kapat" şeklindedir. Sözüm ona buradaki incelik MSP oylarına çöreklenmektedir.

Ana muhalefetin düşürülmek istendiği tuzak, pek aşikar olarak pazara çıkmasına rağmen AP, "Etkin güçler" in bu konuda imdadına koşmasından umutsuz değildir...

MSP'ye bağlı devlet dairelerinde "Din aşkına" yürütülen kepezelik AP'nin istediği şeydir. Ortağı biraz daha suça itmek, "sayım suyum yok" kurnazlığıyla birlikte ele alınmaktadır.

Din bezirganlığı işini MSP'nin omuzuna yükleyen AP, kan dökme ve dinamit eylemlerini de MHP takımının eline havale etmiştir.

MADALYONUN ÖBÜR YÜZÜ

AP'nin bu iki partiye bakış açısı bu ortaklarca da malumdur. Ancak tepişme şimdilik ikinci, üçüncü ağızlar marifetiyle yürütülmektedir.

MHP yayın organları Süleyman Demirel hakkında hayırlı şeyler düşün-

"ASAYIS PROGRAMI" ILE GİDİLİYOR !

memektedirler. AP Genel Başkanlığında bir "Nöbet değişikliği" istemi her gün biraz daha işlenmektedir. Bunlara göre, bugüne kadar AP içinde alternatifiz olan Demirel'in artık bir değil birkaç alternatifi vardır. Eski demokratlardan Sıtkı Yırcalı, Hayrettin Erkmek, Sebati Ataman alternatiflerin ayakları olarak öne sürülmektedirler.

Aslında demokratik düzeylerde yaşama olanağı bulunmayan faşist unsurlar, AP içinde de, baş'tan tabana darbe uygulaması hesapları yapmaktadırlar. Komandobasının yıllardır dilinden düşürmediği "Devleti ele geçirme" hesaplarının bir yolu da AP'den geçmektedir.

Hayali mobilya ihracatıyla 20 milyon lira vergi iadesi alan yiğen hikâyelerinin ayyuka çıktığı bugünlerde Demirel'in ortaklarından fazlası destek görmemesinin bir nedeni de budur: MSP organlarından birinde "Bu konuda MHP ve MSP'nin de bildikleri vardır" denmesi Demirel'in köşeye sıkıştırılma planlarıyla ilgilidir.

SEÇİM OLA HAYROLA!..

Bütün bunlara rağmen, 12 Ekim seçiminden sonra yola MSP'siz devam edilme olanakları aranacaktır. Bu görüş AP çevrelerine hakimdir. Ne yapıp edip, MSP'siz yola devam fikri yaygındır.

Tabii bu durumda ortaya güvenoyu'nun aritmetiksel dengesi çıkmaktadır. AP'iler, MSP içinde girilecek koparma faaliyetlerine ek olarak DP'nin biraz daha hırpalanması ve ek transferlere girişmesini çıkar yol olarak görmektedirler.

Hiç değilse Bağımsızlar namı altında cepheye bağımlı çalışan grubun sayısının artırılmasına yarar görülmektedir.

AP'nin bu konuda yaptığı bir operasyon geçtiğimiz hafta içinde başarıyla tamamlandı. DP Konya milletvekili Necati Kalaycıoğlu, düne kadar "saflarında olmaktan şeref duyduğu" partisinden istifa ederek, Konya'da seçim öncesinde AP saflarında yerini aldı.

KONYA'DAKİ PANDOMİMA

AP'nin Konya seçim sonuçlarına verdiği önem bilinmektedir. MSP'nin öteden beri kalesi saydığı yerde yerle bir edilmesinin politik önemine inanılmaktadır.

Her ne pahasına olursa olsun, seçimlerde MSP'nin oy kaybına uğramasının, ilerlerdeki transfer faaliyetleri için uygun psikolojik şartlar yaratacağına güvenilmektedir.

Konya seçimlerinin bir başka önemli yönü de, DP ile ilgilidir. Bilindiği gibi son 1973 seçimlerinde DP en çok oyu Konya'da almış ve altı milletvekili

çıkarmıştı. 1969 seçimlerinde bu ilde dokuz milletvekili elde etmiş bulunan AP'nin sadece iki milletvekilğine düşmesi parti içinde şok etkisi yaratmıştı.

İşte bunun içindir ki, AP Konya seçimine olanca gücüyle asılmıştır. AP senatör adayı Mustafa Runyun'un seçimi kazanması ilerde DP ve MSP üzerine girilecek bölme - koparma faaliyetinin ruhunu teşkil edecektir.

YA CHP?

Aynı ilde CHP şu anda en iddialı durumda olmasına rağmen, teşkilat içindeki kaynaşmalar oyları olumsuz yönde etkilemektedir. Konya CHP il örgütüne hakim unsurlar, bir zamanlar aynı ilde CGP örgütü kurucularıdır. "Demokratik Sol" diye nitelenen unsurlar il yöneticileri tarafından hemen hemen tecri edilmişlerdir. İlçe yönetimlerinde birazcık sesini çıkarabilen bu unsurlar, il örgütünün "Ayağınızı denk atın yoksa feshedilirsiniz" tehditleriyle karşılaşmaktadırlar. Aynı tehditlerin genel merkezde uygulamaya konulduğu, büyük ölçüde de kuvveden fiile çıkarıldığı hatırlardır...

Öte yandan CHP'nin Urfa'daki milletvekili adayı da evlere şeniktir. Her fırsatta toprak reformundan yana olduğunu tekrarlayan CHP'nin 12 Ekim ara

seçimlerinde Urfa'dan seçime katılacak milletvekili adayı 39 bin dönüm toprak sahibidir.

Toprak reformu uygulama bölgesinden gösterilen, "Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu" dedirtecek zat Urfa'nın ünlü "Demirkollar" ailesinden gelme Abdülkadir Demirkol'dur.

Kendisini "Urfa'nın fahri kadısı" ilan eden 70 yaşlarındaki bu zat, Urfa'da aynı zamanda arçelik bayiliği yapmakta ve buzdolabı, çamaşır makinesi vs. aletler satmaktadır.

CHP'nin toprak reformu anlayışını ve düzen değişikliği kavrayışını belirleyen bu olay sosyal demokrat yapıyı biraz daha ele vermektedir.

Bilindiği gibi, eski CHP'li Necati Aksoy, cephe koalisyonunun güvenoylaması sırasında hem CHP'den hem de milletvekilliğinden istifa ederek cepheci bir oy hediye etmişti.

Şimdi Urfa listesinden 39 bin dönümlük bir toprak sahibi meclis hazırlığı yapılmaktadır.

Burada hatırlanması gereken bir başka nokta daha vardır. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit "Toprak ağalarına hayır" demiş ve toprak ağalarının liste başı olmaları halinde bunların Genel Merkezce veto edileceğini söylemişti bir zamanlar. Abdülkadir Demirkol adıyla bu sözler yanyana getirildiğinde bir hayli anlamlı olmaktadır.

GÜÇ BİRLİĞİNDEN "SOSYALİST BÜRO"YA

TSİP Genel Yönetim Kurulunun, CHP'ye oy vermeme ve seçimleri boykot etmeme kararı ile birlikte, TSİP'in 12 Ekim Kısmi Senato seçimlerinde "CHP'nin solundaki partileri" güçbirliğine çağırmasıyla başlayan gelişmeler bir "Sosyalist Büro" kurulmasıyla sonuçlandı.

Güçbirliği girişimini "Sosyalist Büro"ya dönüştüren gelişmeler kısaca şöyleydi.

TSİP'in çağrısını TBP, büyük bir hevesle cevaplandırdı ve liderler düzeyinde yapılacak toplantıya katılmaya hazır olduğunu bildirdi. TEP ve SP de çağrıyla olumlu karşıladılar. TİP ise konuyu yetkili Merkez Yönetim Kurulunda görüşeceğini bildirdi. TİP'in bu cevabı, Kitle Dergisi'nde TBP'nin cevabı ile birlikte "TSİP'in Seçim için Güçbirliği Çağrısı Olumlu Karşılandı" başlığı altında verildi. Oysa, TİP yalnızca konuyu Merkez Yönetim Kurulunda görüşeceğini bildiriyordu.

Konuyu görüşen TİP Merkez

Yönetim Kurulu, çağrının içeriğini somut koşullar ve olanaklar ışığında inceleyerek toplantıya katılmama kararı aldı. TİP, "... somut bir zaman bölümünde var olan somut örgütlerin niteliği ve durumu ön plana çıkar. Güç ve eylem birliğine girecek örgütler belli sınıf ve tabakaların, en azından, bunların belli kesimlerinin temsilcisi ve bu kitleleri harekete geçirecek olmalıdır. Ancak bu durumdaki örgütler toplumsal bir gücü ifade ederler ve belli hedeflere yönelik belli ortak eylemlere girdiklerinde gerçekten bir güçbirliği olur. Böyle bir gücün olmadığı yerde güçbirliği de söz konusu olamaz." diyordu.

Çağrıyla olumlu karşılayan dört parti ilk toplantılarında TİP'e ikinci bir çağrıda bulunuyorlardı. Bu toplantıda TSİP TBP'ne, seçimlerde devlet tarafından sağlanan bazı olanaklardan, özellikle radyo - televizyon konuşmalarında güçbirliğine katılan sosyalistlerin yararlandırılmalarını, TBP liste-

sinden bağımsız sosyalist adaylar gösterilmesini istiyordu. Bu istekleri TBP ikinci toplantıda cevapladı. İkinci toplantı sonunda yapılan açıklamaya göre, TBP "1973 seçimlerinin deneyleri ve bu seçimlerde alınan sonuçları gözönünde tutarak, 12 Ekim 1975 kısmi seçimlerinde kendi demokratik sol çizgisiyle, tek başına girmeyi uygun" buluyordu.

Açıklama, somut koşullar ve olanaklar ışığında çok iyi tartılıp karara varılması gereken bir konu olan seçimlere şu veya bu şekilde katılmalarını aramak için yapılan değerlendirmelerin geçerliliği hakkında kamuoyuna açık bir fikir veriyordu.

Bu gelişme sonucunda, TBP dışında kalan üç parti "Sosyalist Büro" kurmak durumunda kaldılar.

Esasen TEP, daha TSİP'in ilk çağrısına verdiği cevapta, başta gelen sorunu "tek sosyalist partiyi yaratma" olarak görüyordu. Demokratik güçbirliği ile "sosyalist hareketin örgütsel

birliği" ayrı şeyler olmakla beraber çağrının "bu birlik doğrultusunda somut bir adım olabileceği, ...bu yolda atılan ilk adımı başka adımların izleyebileceği" de cevabında yer veriyordu. Sonuçta, "Sosyalist Büro"nun kurulması ile varılan nokta TEP'in bu çizgisine yaklaşmayı ifade ediyor. TSİP Genel Başkanı da "Sosyalist Büro"nun sosyalist hareketin birliğini sağlayacak bir merci olmadığını ancak "sosyalist derlenme meselesinde önemli adımlar atabilir" olarak görüyor.

TSİP'e göre Sosyalist Parti "İşçi sınıfı sosyalizmi bütünlüğü içinde" sayılmazken, "Sosyalist Büro", "sosyalizmin bağımsız sesini yığınlara duyurmak için" kurulmuştur.

Seçimlerde güçbirliği yapma olanaklarını araştırmak için yanyana gelen üç partinin kurduğu "Sosyalist Büro"nun, "işçi sınıfının bağımsız sesinin yığınlara duyurulması"na mı, yoksa "sosyalist hareketin örgütsel birliği"ne mi ağırlık vereceği önümüzdeki günlerde daha da netleşecektir.

LİCE YOK ARTIK !...

RUHI KOÇ LİCE'DEN YAZIYOR

ARALARINDA TÖB - DER
TÜM - DER, TÜTED, TMGT'NİN
DE YER ALDIĞI 20'NİN
ÜSTÜNDE KURULUŞ,
YAYINLADIKLARI ORTAK
BİLDİRİ İLE " CAN KAYIPLARININ
TEK SORUMLUSU
BUGÜNKÜ
BOZUK DÜZEN
VE ONUN KONUT
POLİTİKASIDIR."
DEMİŞLERDİR.

Deprem Lice'yi yerlebir etti! Do-ğal afetlere karşı korunmasız bırakılan halkın yarısı yok oldu! "Müreffeh Türki-ye'de, ilkel insanların korunmasızlığı içerisinde Lice'nin yoksul halkı evlerinin altında çoluk çocuğu ile birlikte can verdi.

10 bin kişiden fazla nüfusun yaşa-dığı bu ilçe, insanların yarısını altına olarak bir taş toprak yığını haline geldi.

KAYALAR, KAYALAR YÜKSEK KAYALAR

Diyarbakır'ın Lice ilçesi Şiro da-ğı yamaçlarında kurulmuştur. Şiro da-ğının tepesi büyük kaya yığınları ile örtü-lüdür. İlçenin evleri bu kayaların alt kıs-mında başlıyarak ovaya kadar uzanır. Evler çamur harç ile birbirine tutturul-muş taş duvarlardan yapılmıştır. Karşı-dan bakıldığında birbiri arkasına dizil-miş kartal yuvasına benzerdi Lice.

Şiro dağının tepesindeki kayalar Deprek olmasa da, her zaman halkın korkulu rüyasıydı. Zaman zaman kaya-lar, büyük kütleler halinde şehrin tepesi-ne iner, birçok ev yıkılır ve birçok insan ölürdü. Bakanlık teknik elemanlarının şehrin yerinin değiştirilmesi için rapor vermelerine rağmen, kayaların alt kıs-mına Nasrettin hocanın türbesini andı-ran, küçük bir istinad duvarı çekmekle yetinilmiş, Lice halkı kendi kaderiyle başbaşa bırakılmıştır.

Lice halkı çok yoksuldu, ekecek bir karış toprağı yoktu. Cumhuriyet öncesi, burada yaşayan birkaç derebeyi-nin serfi idi tüm Lice halkı. Bugün yi-ne yoksul, yine okuyamamış, yine ekip biçecek bir karış toprağı yok. Cumhuri-yet döneminde Liceli tüccar zenginleş-tiğe, çarpık kapitalizmin gelişmesine uygun olarak daha büyük şehirlere yerleşmiş. Diyarbakır'a, Adana'ya, İstan-bul'a. Buralarda özellikle dokuma sana-yiine ve kumaş ticaretine el atmışlar. Atmışlar ama yine yoksul Licelileri sö-mürmeden durmamışlar.

Lice halkının bir kesimi bu kumaş tüccarlarının kumaşlarını alıp çerççilik yapardı. Kumaşları hayvanının sırtına vurup, kış yaz demeden köy, köy doğu Anadolu'yu dolaşır, çoluk çocuğunu bundan elde ettiği gelirle geçindirirdi.

Lice halkının diğer kesimi ise ka-çakçı ağalarının gündelikçileriydi. Bun-lar at sırtında Suriye'den, Irak'tan, İran-

dan kaçak eşya getirip götürülürdi. Bu kaçakçılıktan en çok parasal payı, evine oturan kaçakçı ağaları sağlardı. Tabii yollarda ölümden payı da bu yoksullar alırdı. Mayına basma, jandarma müsa-demesi, eşkiyalarca soyulup öldürülme... Olağan şeylerdi bunlar Lice halkı için; öyleki zaman zaman İran'da bir yakını-nın afyon kaçakçısı olduğu için asıldı-ğını da duyardı.

Lice halkından birisi biraz para tutup da tek başına kaçakçılık yapar, kaçakçı ağasına avantasını da vermezse, sonu muhakkak ölümdü bu kişinin.

ELLİ YILLIK CUMHURİYET

Lice halkının çoğu okuma yazma bilmez. İlçede 3 ilkokul, 1 ortaokul var-dır. 25 köyünde ilkokul bile yoktur. Elli senelik Cumhuriyet döneminde daima sonuncu sınıf vatandaş muamelesi gör-müşlerdir. En ufak bir ilgi görmemiş; baskı, şiddet ve asimilasyon dışında. Bu-rada baskılar öylesine yoğunur ki bazı-ları zaman zaman basına da yansımakta-dır. Örneğin Lice ilçesi CHP Gençlik kolları ve TÖB - DER şubeleri bundan iki ay önce bir bildiri yayınlamışlardı ve olayları şöyle sıralıyorlardı:

1 - Anayasa ve yasalarda vatandaşın can, mal, namus güvenliğini koru-makla yükümlü güvenlik kuvvetlerinin temsilcisi esas görevini yapmayıp, Lice İlçesinin Karahasan Mahallesi'ne bağlı Kijikbiv Mezrasında oturan yerli yöruk-lerin çadırlarına baskın yapıp evli bir kadını silah zoru kullanarak karakola ge-tirtip alıkoymuştur. Bu dönem içinde kadına tecavüz edilmiştir.

2 - Lice ilçesinin Celik köyünde aynı kişi köye baskın yaparak aramayı bahaneliyerek köylü evine girip evin gelini zorla alıkoymak istemiş ancak köy muhtarı engel olmaya kalkınca muhtara vahşice ve hunharca dayak atmıştır.

3 - Lice ilçesinin Sise köyünde adam yaralama olayı için köye gidin aynı şahıs (Lice Jandarma Birlik Komu-tanı Fahrettin Sezer) Köyün ileri gelen adamlarını bir araya toplayarak "Güzel kadınlarınızı ve kızlarınızı getirin asker-lere şölen çektireceğiz" demiştir.

...Bildiri, buna benzer olayları an-latıp devam etmekte. Evet Lice halkı sö-mürü ve baskıdan gayri hiçbir şey görme-

miştir elli yıllık Cumhuriyetten. Ama haklarını yemiyelim, bir takım "yenilikler" de getirmişler: Köylerin isimleri-ni kürtçedir diye değiştirerek. Yöre hal-kı, gazetelerde depremlerine uğra-yan köy isimlerini okuyar, hiç birini ta-nımıyor. Sanki bu köyler uzaydaymış gibi... Çünkü onlar yüzyıllardır ataların-dan gelen isimlerle biliyorlar bu köyleri.

Licelilere söylüyoruz Kumluca ve Yaprakköy tamamen yıkılmış haberi-nin var mı? Onlar, "Buralarda böyle köy yok" diyor. Sonra öğreniyoruz ki Kum-luca'nın gerçek ismi Fum, Yaprakköy-ün ise Tuti.

KADER DEĞİL

Lice bugün niye yok oldu? Suç ki-mindi? Doğanın mıydı? İnsanoğlu insan oldu olalı doğaya hakim olmaya çalış-mış, onun kendisine verebileceği zarar-lara karşı korunma tedbirlerini almıştır. Özellikle tekniğin gelişmesi ile birlikte bu doğadaki bir sürü olay, önceleri, in-sanlar için çok kötü sonuçlar doğurur-ken bugün böyle olmaktan çıkmıştır. Dünyada en büyük deprem bölgesi diye bilinen Japonya'da bugün deprem, alın tedbirlerle büyük ölçüde tesirsiz hale getirilmiştir. Peki nedendi Lice'deki bunca ölüm? Bunca yıkıntı? Lice'deki deprem, Burdur depreminden daha az şiddetle idi. Neden orada bu kadar ölüm olmamıştı? Bunu deprem sonrası Lice'ye baktığımızda açıkça yanıtlayabiliyorduk. İlçenin ova kesiminde 100 - 150 kadar beton bina var. Buralarda önceleri ka-yahğın altında oturan halkın yerleş-tirilmesi düşüncesi ile yapılmış, ama bura-ya ilçenin memurları, subayları, assu-bayları ve ileri gelenleri yerleştirilmiş. Bakıyoruz ki bu binalar yıkılmamış ve hiç bir insan kaybı da olmamış.

Lice halkı sömürüden ve zulümden başka hiç bir şey tadmamış yaşam bo-yu. Egemen sınıflar onun ne geleceğini, ne de bir insan olarak yaşamaya gerekl-iğini düşünmüş. Deprem bölgesi olarak bilindiği halde, buranın yoksul halkına bir el uzanıp da, o kayahkların altında kurtarılması düşünülmemişti. Sadece na-sıl olur da daha fazla sömürüm diye düşünmüşler. Çoluk çocuğunun geçimi-ni zor temin eden yoksullar da kendileri-ni oradan kurtaramamışlar.

Deprem bölgesinde bir vatandaş

LİCELİ İŞÇİ TAHSİN ERDOĞAN'IN
DA GÖZLEMLERİ KISA
ÖZ:

- KÖYLERE ULAŞMAK
OLANAKSIZKEN
ELDEKİ HELİKOPTERİN
"HÜRRİYET"
GİBİ
GAZETELERE
VERİLMESİ
AKIL ALIR ŞEY DEĞİLDİ

- GELEN ASKERİ BİRLİKLER
HALKA DİPÇİK
ATACAKLARINA
KAZMA KÜREK
DAĞITMIŞ OLSALARDI
ÖLÜ SAYISI MUTLAKA
DAHA AZ OLURDU

- MC İKTİDARININ
LİCE'YE ETKİN VE
YETERLİ BİR YARDIM
YAPMAMASI
ESKİDEN BERİ
SÜREGELEN İRKÇİ - ŞOVEN
POLİTİKANIN DEVAMIDIR.
LİCE VE YÖRESİNİN
İLERİCİ BİR YAPIDA
OLMASI BAŞLICA NEDENDİR.
1965' DE TİP
LİCE'DEN
5000 OY ALMIŞTIR.

«maksud bir olunca...»

ILHAN AKALIN

"Söyleneye değil, söyletene bak" diye bir söz söylenir. Bir anlamda yazımın konusuna uyduğu için aktarmakta yarar gördük. Bir anlamda dedik, çünkü konumuzda sadece söyletmekle kalmıyoruz, söyleten ayrıca kendisi de söylüyor. Farklı olan, söyleyiş biçimleri, sunuş biçimleri.

12 Temmuz 1975 tarihli bir gazete haberinden CHP milletvekili ve de sendikacı Engin Ünsal'ın bir yasa değişikliği önerdiğini okuduk. Adı geçeni Hilton direnişinden hatırlayacaksınız. Hani, Hilton'da çalışan işçiler DİSK üyesi Turizm - İş sendikasına geçtiler diye işverenin hışmına uğramışlardı, Oleyis'in yardımı ile tabii. Ama işçiler kolay yutulur lokma olmadıklarını direnişe geçerek ispatlamışlardı. Direniş sırasında Türk - İş'e bağlı Oleyis sendikasına üye bir kaç işçi Hilton'da çalışmayı sürdürürken resepsiyon işlerini de Oleyis'in hukuk müşaviri tedvir etmişti. İşte, avukat - Oleyis sendikasının hukuk müşaviri ve CHP milletvekili Engin Ünsal bu.

Engin Ünsal'ı başka yönleri ile de tanıyanız vardır. 1967'lerden bu yana ileri görünümü yaygın organlarında, işçilerden yana, bilimselliği ağır basan yazıları da yayımlanmıştı. Yasa hükümlerini, mahkeme kararlarını da yorumlamıştı.

Bir milletvekili sendikacı olursa, elbette önerdiği yasa değişikliği de işçilerin lehine, sendikalarla ilişkili olmalıdır değil mi? Gerçekten de yasa değişikliği sendika konuları ile ilgili de, işçilerin lehine mi, değil mi orasını pek kestiremiyoruz.

Bu kadar laf ettik de hâlâ değişiklik önerisinin ne olduğunu söylemedik. Onu da söyleyelim. Deniliyor ki, yurdumuzda şu kadar işçi var, bunun ancak beşte biri sendikalı, geri kalanı çeşitli nedenlerle sendikali olamıyor, öyle ise bir yasa çıkaralım, diyelim ki çalışan herkes mecburi sendikalı olsun...

Konumuzla ilgili diğer açıklamalara geçmeden bir parantez açarak yürürlükte olan bir başka yasanın işleyişine göz atmak istiyoruz. Bu noktada amacımızın bir takım yasa hükümleri ile konuların halledilemeyeceğini kanıtlamak. Örnekler çoğaltılabilir.

Bilindiği gibi 506 sayılı bir yasa var. Bu yasadaki, çalışanların çalışmaya başlamaları ile birlikte sigortalı olacakları belirtiliyor. Hem de nasıl vurgulanıyor; "işçilerin vazgeçemeyecekleri bir hak" ve "işverenlerin kaçınmayacakları bir yükümlülük" olarak. Gel gör ki, bu yasa hükmüne göre sigortalı olması gereken, fakat sigortalı olmayan bir buçuk milyon işçi var. Yani bir buçuk milyon işçi sigortalı olmak hakkından "vazgeçmiş", işverenler de bu kadar işçi için yükümlülükten "kaçmış" durumda.

Nasıl ki, yasa ile hükme bağlanmış zorunlu "sigortalılık" uygulamada geçerli olmamışsa, elbette zorunlu "sendikali" olma da işlemecektir.

O halde çalışan tüm işçilerin sendikali olabilmeleri, sendikaların izleyecekleri yöntemlere bağlı. Devrimci sendikalar bunun mücadelesini veriyorlar, bütün işçilerin sendikali olmasını da mutlaka sağlayacaklardır.

Bu böyledir de asıl söylemek istediğimiz bu değil.

Şimdi asıl konumuzla ilgili bölüme devam etmek istiyoruz.

Yukarıda belirttiğimiz "zorunlu sendikali olma" yönündeki değişiklik isteminin yayımlandığı temmuz ayında, bir dergi hazırlanmaktadır. 31 Temmuz 1975 basım tarihli ve Halit Narin'in sahibi olduğu kuşe kağıda basılı İŞVEREN dergisinden söz etmek istiyoruz. Ve de bu aylık dergide makina ve uçak yüksek mühendisi, aynı zamanda işveren sendikası yönetim kurulu üyesi Şükür Er'in "sendikacılık ve tehlike-li bir oyun" isimli yazısından.

Sahibinin Halit Narin olduğu bir dergide, işçi sınıfı hareketlerini kinayan yazıların yayınlanması kadar tabii bir şey olamaz. Diğer taraftan sermaye sınıfının şikayetleri ile istemleri ve göz kırpmaları da yer alır, yine tabii olarak.

Sözünü ettiğimiz yazıda da bütün bunlara yer verilmiş. Kamu kuruluşlarında çalışan işçileri, siyasal çıkarlar uğruna sözleşmelerle yüksek ücret zammı verme taktiği öfkeli bir biçimde yeriliyor. Diğer taraftan kıdem tazminatının 30 güne çıkarılması ile "sosyalizme karşı en güçlü duvar olan" küçük esnafın yıkılacağı belirtiliyor. Ekonominin duraklamasının hatta gerilemesinin tek sorumlusunun toplu iş sözleşmeleri ile yükseltelen işçi ücretleri olduğu tekrarlanıyor.

Daha neler var neler de, konumuzla ilgili olarak söylenene gelmek istiyoruz. Deniliyor ki, işçilerin hepsi sendikali değil, sendikaların girmedeği ya da giremediği işyerlerinde çalışan işçiler düşük ücret alıyorlar, işçileri düşündüğümüzden değil ama, biz haksız rekabet'e karşı karşıyayız. İşçi ücretlerinin düşük olduğu (toplu sözleşme olmayan) işyerlerinde maliyet de düşük oluyor, ürettiğimiz malları aynı fiyata satarsak biz daha az kâr etmiş oluyoruz, malları daha yüksek fiyata da satamayız, o halde...

Uzun lafın kısısı, bu 'haksız rekabet'e bir son verilmelidir, bunun yolu bulunmalıdır, deniliyor. Aslında yolu biliyor, ama söylemiyor. Niçin mi? Ayıp olmaz mı? Nasıl, sendikali olmak yasa hükmü ile zorunlu olsun desin? Foyası hemen meydana çıkmaz mı? Sermaye sınıfı ve onun sözcülerinden işçilerin çıkarları doğrultusunda görülebilen bir teklif gelir mi hiç?

Ama ne gam, söyleyemediğini söyletecek kuruluşlar, insanlar mı yok bu düzende. İşçinin yanında olduğunu bas bas bağırıp, onun çıkarlarını savunur pozlarında boy gösterip direnişlerini kıran sarı sendikalar ve onların yöneticileri ne güne duruyor? Boşuna mı bir çok sendikalara 'sarı sendika' denilmiş, hangi gün için beslenip semirtilmiş.

"Maksud bir olunca" demiştik, "söyleneye değil söyletene bak" demiştik... Ne dersiniz, Türk - İş üyesi Oleyis sendikasının hukuk müşaviri ve de CHP milletvekili ile sermaye sınıfının emrindeki uçak yüksek mühendisinin "maksud'u" bir değil mi? İkincisinin kimden yana olduğu açık ve seçik belli de, Türk - İş üyesi Oleyis sendikasının hukuk müşaviri ve de CHP milletvekilinin kimden yana olduğu saklı mı dersiniz?

şöyle diyordu: "Demirel geldi, başımıza gelenler için 'kaderdir' dedi. Bak kardeşim şu beton binalara hiç bir şey olmadı; kimsenin burnu kanamadı orada, bizim fakirliğimiz kaderimizi çizdi ailem den 17 kişi kaybettim.

Lice halkı bugün yine kaderiyle başbaşa bırakılmış durumda. Yardım ekipleri olay yerine depremden tam on saat sonra gelebiliyor. Yardımın geldiği Diyarbakır ise 90 Km. Gelen ekipler de ancak 18 saat sonra müdahaleye başlıyor. İnsanların bir kısmı havasızlıktan boğularak ölmüş, müdahalenin geç yapılmasından dolayı.

Ekiplerin halka pek iyi davrandığı da söylenemez. Kazazedelerden bir vatandaşımız çok ilginç bir olay anlatıyor:

ÜÇ BİN LİCELİ BİR KİREMİT EDER Mİ?

Depremi ikinci günü Demirel, Ecevit, Sancar ve daha bir çok zeval karakolda misafireten bulunuyorlardı. O sırada halktan bir kişi misafirleri görebilmek için, karakolun önünde sağlam kiremitlerin yığıldığı yüksek bir yerin üzerine çıkmıştı. Bu arada bir iki kiremit kırıldı. Bunu gören görevli Başçavuş vatandaşı kızdı ve tartışmaya başladı. O sırada albaylardan birisi misafirlerin de duyabileceği bir şekilde "Sizin üçbin tanenizi bir kiremide değiştirmem ulan" diye bağırıp çağırmaya başladı. Ecevit dışarı çıktığında, görüyorsanız Karaoğlan bize yapılan muameleyi. Duydunuz söylediklerini, dediğimizde Ecevit üzülerek evet dedim dedi.

Halkın en büyük destekçileri çevrenin ilerici gençleri ve bilinçli işçileri. Yardım toplayıp arabalarla halka dağıtmaya ve dağıtık köylere ulaşmaya çalışıyorlar.

Depremi dördüncü günü Lice'yi cesetlerin kokuşmasından dolayı ağır bir koku kaplamış. Bir çok dağıtık köylere ulaşamamış. Licoliler o köylere yol olmadığını, ulaşım imkânının zor olduğunu, oradakilerin sağ kaldırsa bile açlık ve susuzluktan ölmüş olabileceklerini söylüyorlar.

Ölü sayısı tahmin edilenin üstünde. İlçe merkezinde sağ kalanlar, nüfusun üçte biri zannediliyor. Bir vatandaş yirmi kadar çadırla göstererek "Burada iki bin rey veren 3 mahalleden arta kalanı

oturuyor. Zannedirim çoluk çocuk dahil 200 kişi kadar" diyor.

Lice perişan durumda, yardım bekliyor. Mevcut MC iktidarı bu yardımı pek sürdüreceğe benzemiyor. Çünkü Lice'deki oy dağılımı MC iktidarından yana değil.

Lice'ye yardım gerekiyor. Türkiye'de tüm halktan yana güçlerin bu yönde çalışması gerekir. Hakim sınıfların Lice'de olanlara gösterdikleri üzüntü sadece göstermelik. Dış ülkelerden gelen yardımları da, diğer depremlerde olduğu gibi, yakınların zengin etmek için kullanacaklardır.

Lice'deki bunca ölüm, doğal afet yüzünden değil. Bu yoksul ve perişan bırakılan halkın ülkemizdeki genel yazgısı idi.

KAPİTALİST SANAYİLEŞMEDE BÖLGESEL DENGESİZLİK

A. KAPİTALİST BÜYÜME - DENGESİZ BÜYÜME

1. AZ GELİŞMİŞ ülke ekonomileri, genellikle karma ekonomiler olarak nitelendirilmekle birlikte, temelde üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan kapitalist sistemin özelliklerini taşırlar. Bu ülkeler planlama aracıyla bir yandan fiyat mekanizmasının aksayan yanlarını düzeltmeyi diğer yandan da hızlı ve dengeli kalkınmayı amaçlarlar.

ANCAK dengesizlik kapitalist kalkınma biçiminin temel niteliğidir. Üretim biçimini ve ölçeğini üretim güçlerinin gelişme düzeyi belirler. Bir diğer deyişle üretim sürecindeki gelişmeler teknolojik gelişmeye bağlıdır. Tarih teknolojinin dengesiz olarak geliştiğini gösteriyor. Dengesiz teknolojik gelişme ise üretim sürecinin ve düzeninin dengesiz olmasına; bu da dengesiz kalkınmaya yol açar. Bu dengesizlik dengesiz sektörel gelişme anlamına geldiği kadar, gelişmenin belli merkezlerde yoğunlaşması anlamına da gelir.

İŞLEYİŞİ fiyat mekanizmasına dayanan ve kâr maksimizasyonu amacına dönük kapitalist sistemin daha hızlı birikim yapabilmek - dolayısıyla daha hızlı büyümek - için yarattığı dengesizlik, gelişmeye bir süre sonra engel olmaya başlar. Üretim güçlerinin gelişememiş oluşu ve yetersiz sermaye birikimi az gelişmiş ülkelerin temel nitelikleridir. Diğer yandan bu ülkelerdeki iç pazarın dengesiz büyüme sonucu yeterli ölçüde genişlememesi de uluslararası ölçüde büyük ve rekabet gücü olan girişimlerin gerçekleşmesini engeller.

2. KİŞİ BAŞINA gelir az gelişmiş ülkelerde düşüktür. Bu ise dar bir tüketim kalıbı ile gelir artışlarından çok fazla etkilenmeyen talep yapısı doğurur. Bu ülkelerin ikili yapıları da dikkate alındığında, kapitalistleşmemiş kesimlerde söz konusu nitelikler daha da belirgindir. Bu özellikler özel yatırımcı için kuruluş yeri seçiminde alt yapı, diğer endüstrilerin varlığı gibi faktörlerin önemini artırır ve böylece kapitalist, yatırımlarının yerini seçerken kâr azamileştirmesi yanında, içsel ve dışal ekonomileri de göz önünde tutar; bu yüzden özel girişimciler enerji, ulaştırma ve haberleşme gibi alt yapı hizmetlerinin yetersiz olduğu ya da diğer sanayilerin gelişmediği yörelere gitmek istemez. Söz konusu ülkelerin, özel sektörü gelişmemiş bölgelere çekmek için geliştirdikleri özendirme araçları ise etkisiz ya da yetersiz kalmaktadır. Sonuçta sanayi birkaç merkezde toplanmaktadır. Ve iktisadi faaliyetlerin geliştiği, alt yapının sağlandığı yöreler diğerlerinden daha fazla gelişmekte, bu gelişmişlik farkı da diğer yörelerden buraya sermaye ve kaynak akımına yol açmaktadır. Bunun sonucu olarak da bölgeler arası dengesizlikler giderek daha belirginleşmektedir. Yeniden belirtmek gerekirse bölgesel dengesizlik basit bir gelir farklılığı sorunu olmayıp, özellikle tarım sanayi ikilemine dayanan sosyo - ekonomik yapısal farklılığın bir simgesidir.

TÜRKİYE'DE kapitalist gelişmenin yurt düzeyinde nasıl bir sanayileşme yapısı doğurduğu aşağıda incelenecektir.

B. TÜRK SANAYİNDE BÖLGESEL DENGESİZLİK

1. 1960'LARDAN bu yana Türk kapitalizminde tekelcilik eğilimlerinin güçlendiği ve özellikle 70'li yıllarda imalat sanayiinin yapısında tüketim mallarından ara ve yatırım mallarına doğru bir geçişin başladığı ileri sürülebilir. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre 1963 yılında ondan fazla işçi çalıştıran imalat sanayi işyerleri sayısı 3 bin iken 1972 de bu sayı 5 bin 452'ye yükselmiştir. 1963 yılında söz konusu 3 bin iş yerinden 1 746'sı (% 58'i) tüketim malları üreten işyeri idi. 1972'de ise mevcut 5 bin 452 işyerinden 2443'ü (% 45'i) tüketim mali üretmekteydi. Böylece Türkiye'de 10 yıllık dönemde sanayi işyerleri sayısında hızlı bir artış olmakla birlikte, bu artış daha çok ara ve yatırım malları üreten işyerlerinin kurulması ile olmuştur. Tüketim mallarının imalat sanayiinde azalan yerini katma değerde azalan payı ile de görmek mümkün. 1963'de imalat sanayiinde yaratılan katma değer % 52'si tüketim mallarından gelmekteydi. Bu oran 1972 yılında % 39'a düşmüştür. Bu oranlar Türkiye kapitalizminin çeşitli zorunluluklar sonucu da olsa belli bir aşamaya girdiğini gösteriyor. Diğer yandan Türkiye'deki en büyük 100 kuruluş içine geçen 80 özel firmanın toplam cirosu 1974 yılında 45 milyar lira dolaylarındadır. Ve bu 45 milyar TL.lık cironun 30 milyar lirası ara ve yatırım malları üreten firmalar tarafından gerçekleştirilmiştir.

2. TÜRKİYE'DEKİ sanayi gelişmesi, sanayi gelişmiş bölgelerde yoğunlaşması şeklinde olmaktadır. Nitelik 1963 yılında imalat sanayiinde mevcut 3 bin büyük (10 ve daha fazla işçi çalıştıran) işyerinden 2 bin 92'si (% 70'i) Marmara ve Ege Bölgesinde iken Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki toplam işyerleri sayısı yalnızca 112 (% 3.7) idi. 1972 yılına gelindiğinde Ege ve Marmara Bölgesindeki büyük işyeri sayısı iki katına yakın bir artışla 3 bin 794'e yükselirken (toplam büyük işyerlerinin % 70'i), Doğu ve Güneydoğu Anadoludaki büyük işyerleri sayısı yüzde 19'luk bir artışla 133'e ulaşabilmiş; toplam büyük işyerleri içindeki payı ise % 2.4'e düşmüştür. Özel kesim büyük işyerleri açısından bakıldığında sorun daha da belirginleşiyor. 1963 ve 1972 yıllarında toplam özel kesim büyük işyerlerinin % 72'si Ege ve Marmara Bölgesinde faaliyet gösterdiği halde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bu oran 1963'te yüzde 2.9'dan 1972'de yüzde 1.8'e düşmüştür. Böylece planlı dönemde sanayileşme bölgeler arasında dengesiz gelişmiş ve bölgeler arası dengesizlik artmıştır.

BU İŞYERLERİNİN ekonomiye yaptıkları katkıyı incelemek yapıyı ortaya koymak bakımından daha da ilginç. 1963 yılında imalat sanayiindeki büyük işyerlerinin yarattığı katma değer % 59'u Ege ve Marmara Bölgesinden, yüzde 11'i Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden gelmekteydi. Bu oranlar 1972 yılında sırasıyla yüzde 58 ve yüzde 5.6'dır. Özellikle Akdeniz Bölgesinde (Çukurova) gelişen sanayi, dönem içinde Ege ve Marmara Bölgesinin pa-

yında bir artışı önlemiştir. 1963 yılında Akdeniz Bölgesinde imalat sanayii büyük işyeri sayısı 211 iken 1972 yılında 389'a ulaşmıştır. Diğer yandan bölgenin toplam imalat sanayii katma değeri içindeki payı da aynı dönemde yüzde 8'den yüzde 15 dolaylarına yükselmiştir. Özellikle tarıma dayalı gıda ve dokuma endüstrileri ile petro kimya sanayilerinin geliştiği bu bölge artık sanayi yoğunlaştığı merkezlerden biri olmuştur. Çukurova sermayesinin son yıllarda kazandığı büyük etkinlik kendini siyasal alanda da göstermekte, bu bölge sanayi burjuvazisini Türkiye'nin en güçlü sesi haline getirmektedir. Örneğin bugünkü siyasal iktidarın Çukurova sermayesinin çıkarlarına ters düşecek bir ekonomik karar alması söz konusu değildir.

SORUNA katma değer açısından bakıldığında bölgeler arası dengesizlik özel kesim için daha da belirgindir. 1972 yılında imalat sanayiindeki büyük işyerleri toplam katma değerinin yüzde 53'ü kamu yüzde 47'si ise özel sektöründe yaratılmıştır. Bu oranlar gelişmiş Ege ve Marmara bölgesinde sırasıyla yüzde 36 ve yüzde 64 iken, geri kalmış Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kamu sektörünün payı yüzde 97, özel sektörün ise yalnızca yüzde 3'tür.

BÜTÜN BU rakamlar ve oranlar piyasa kurallarına göre işleyen özel girişimcilerin faaliyetlerini gelişmiş bölgelerde yoğunlaştırdığını gösteriyor. Kamu sektörü, yükümlülükleri ve görevleri açısından, özel sektörün gitmediği yörelere gitmek durumunda. Ancak temel felsefesi fiyat mekanizmasına dayanan bir ekonomide bu çabanın bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırmadığı ve kaldıramayacağı açıktır.

TÜRKİYE'DE yıllardan beri İktisadi Devlet Teşekküllerinin sürekli olarak zarar ettiği, bunların özel sektöre devredilmesi gerektiği söylenir durur. Bu savı ileri sürenler, kamu sektörünün, özel girişimcilerin faaliyet göstermediği yörelerde de faaliyette bulunmasını sanırım gözden kaçırmaktadır. Ekonomik güce sahip olanların siyasal güce de sahip olduğu gerçeği dikkate alınır, siyasal iktidarların kamu girişimlerini özel sektörü geliştirmek ve desteklemek amacına yönelmeleri olağandır. Kamu girişimlerinin bu açıdan sağladığı, fiziksel, teknik ve mali yararlar, yarattığı sosyal faydalar da (istihdam yaratma gibi) göz önüne alınır, kuru bir kâr anlayışına dayanılarak eleştiriler yapmak eğer kasıtlı değilse (!) insafsızlıktır.

3. GELİŞMİŞ ve az gelişmiş bölgelerdeki mevcut sanayiler yapı bakımından da farklılık göstermektedir. Az gelişmiş ülkelerdeki ikili ekonomik yapı ekonominin modern ve geleneksel kesimleri ayrılması şeklinde karşımıza çıkar. Modern sanayi Türkiye'de gelişmiş bölgelerde toplanmıştır. Bunun bir göstergesi olarak ortalama işyeri büyüklükleri kullanılabilir. 1972 yılında Ege ve Marmara Bölgesinde özel kesimde işyeri başına ortalama katma değer 3 milyon 940 bin TL olduğu halde, bu miktar Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi için yalnızca 712 bin TL'dir. Diğer yandan 1970 yılında İmalat Sanayiinde mevcut küçük işyerlerinin yüzde 45'i Ege ve Marmara bölgesinde, yüzde 19'u ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde faaliyet göstermekteydi. Bölgeler arası dengesizliğin

1973 YILINDA
TEŞVİK BELGESİ
ALMIŞ ÖZEL SEKTÖR
YATIRIM PROJELERİNİN
YÜZDE 52.3'Ü
EGE VE MARMARA BÖLGESİNDE
VE ANCAK
YÜZDE 5.1'i
GÜNEY
VE DOĞU ANADOLU
BÖLGESİNDEDİR.

1963 VE 1972 YILLARINDA TOPLAM
ÖZEL KEŞİM BÜYÜK İŞYERLERİNİN
YÜZDE 72'Sİ EGE
VE MARMARA BÖLGESİNDE
FAALİYET GÖSTERDİĞİ
HALDE DOĞU VE
GÜNEY - DOĞU ANADOLU
BÖLGESİNDE BU ORAN
1963'TE YÜZDE 2.9'DAN
1972'DE YÜZDE 1.8'E
DÜŞMÜŞTÜR.

BÖLGELER ARASI DENGESİZLİĞİN
ORTADAN KALKMASI, "KAR AZAMİLEŞMESİ
YERİNE İHTİYACA GÖRE ÜRETİM YAPAN
BİR EKONOMİK DÜZENİN YERLEŞMESİNE"
BAĞLIDIR.

F. SON SÖZ

BURAYA KADAR sıralanan rakamlar Türkiye'de sanayi, alt yapı hizmetleri ve diğer endüstrilerin geliştiği bölgelerde yoğunlaştığını gösteriyor. Kapitalist üretim biçimi geliştikçe sistemin daha hızlı büyümek için yarattığı dengesizlik daha fazla büyümeye engel olmaya başlar. Gelirin çok dengesiz dağılımı, ihracat olanakları da birçok etken dolayısıyla sınırlı olunca bir süre sonra dayanıklı tüketim mallarında pazar tıkanıklığına yol açmıştır. Nitekim özellikle 1970'lerden başlayarak Türk sanayiinde bu durum görülmeye başlandı. Kapitalist ise büyümek için yatırmak zorundadır. Böylece ve dış ticaretten doğan tıkanıklıkların da etkisiyle, Türk sanayii özellikle 60'lı yılların sonlarından itibaren bir kısmı da montaj niteliğinde olmak üzere ara ve yatırım malları üretimine doğru kaymağa başladı. Ancak bu tür yatırımlar teknolojik zorunluluk ve ekonomik rasyonellik gereği büyük ölçekli olmak zorundadır. Bu ise diğer koşulların yanında pazarın büyümesini ve ürünlerini kullanacak yeni pazarların oluşturulmasını gerektirir. Sanayii ülke düzeyine yaygınlaştırılması amacıyla öngörülen bütün özel teşvik tedbirlerinin bir sonuç vermediği ortadadır. Bu teşvik tedbirleri zaten kârlı olan alanların kâr oranını daha fazla arttırmaktan başka pek işe yaramıyor. Yasalar devlete hızlı kalkınmayı sağlamak ve sosyal adaleti gerçekleştirme görevini vermiştir. Bu görevleri yerine getirmek ve sistemin gelişmesine engel olan taşları yoldan kaldırmak üzere kamu sektörü başta enerji olmak üzere geri kalmış bölgelerde de yatırımlar yapmıştır. Ancak bu çabalar bölgeler arası dengesizliği giderecek ölçüde olmaktan çok uzaktır.

PEKİ bölgeler arası dengesizlik nasıl ortadan kalkacak? Bir yol kapitalist sistemin kendi gelişimi içinde bir süre sonra özel kesim yatırımlarının yavaş yavaş bu bölgelere kaymağa başlaması olabilir. Ancak bunun gerçekleşmesinin hem çok yavaş hem de çok yetersiz olacağı açıktır. Hele Ortak Pazar belası kapımıza gelip dayanmışken, bu gelişime bel bağlamak en azından "diplomata" iyimserliği olur.

İKİNCİ olarak az gelişmiş bölgelerdeki belli bir kaç merkezde birbirinin malına talep yaratan yan sanayilerin gelişmesine yol açan büyük kompleks sanayilerin kurulması düşünülebilir. Çok büyük ölçekli yatırım ve beceri gerektiren bu komplekslerin kurulması ancak devlet eliyle gerçekleştirilebilir. Bunun gerçekleşmesi ise ekonomideki egemen güçlerin "onay"ına bağlıdır. Ya da, kâr azamileştirmesi yerine ihtiyaca göre üretim yapan bir ekonomik düzenin yerleşmesine....

büyük işyerlerindeki kadar belirgin olmaması, az gelişmiş bölgelerdeki sanayii küçük birimlerden oluştuğunu göstermektedir. Gelişmiş ve az gelişmiş bölgelerdeki sanayiler faaliyet dalları bakımından farklılık göstermektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaratılan imalat sanayii katma değerinin yüzde 55'i gıda, içki, tütün gibi geleneksel tüketim malları üretiminden geldiği halde, söz konusu sektörlerin payı Ege ve Marmara bölgesinde yüzde 19'dur. Diğer yandan, madeni eşya, makina, taşıt araçları gibi yatırım malları üreten sanayilerin payı Ege ve Marmara bölgesinde yüzde 26 iken bu oran Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yüzde 1'in altındadır.

GERİ KALMIŞ bölgelerde ileri teknoloji gerektirmeyen, emek yoğun ve küçük birimler halinde geleneksel tüketim malları üreten işletmeler en büyük ağırlığı taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında geri ve gelişmiş bölgeler arasındaki farklılıklar az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerin sanayi yapıları arasındaki farklılıklara benzemektedir.

C. YATIRIMLAR DENGESİZ DAĞILIYOR

YATIRIMLARIN dağılımı da bölgeler arası dengesizliği açıkça ortaya koymaktadır. 1969 gerçekleşme rakamlarına göre toplam imalat yatırımlarının yüzde 50'den fazlası Ege ve Marmara bölgesinde yapıldığı halde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin payı ancak yüzde 8.2'dir. Özel kesim yatırımlarında bu dengesizlik çok daha belirgindir. (Bkz. Çizelge 1)

KİŞİ BAŞINA düşen yatırım rakamlarına bakıldığında geri kalmış bölgelerin yine çok geride olduğu görülüyor. 1970 program yatırım rakamlarına göre Türkiye'de kişi başına ortalama yatırım miktarı 266 TL'dir. Bu miktar Ege ve Marmara Bölgesi için 317 TL olduğu halde, Kuzey Doğu bölgesinde 202 TL, Güneydoğu bölgesinde ise 148 TL'dir.

DİĞER YANDAN yatırımları geri kalmış bölgelere çekmek üzere gösterilen bütün özendirme çabalarına rağmen özel girişimciler yatırımlarını yine gelişmiş bölgelerde yoğunlaştırmaktadır. 1973 yılında teşvik belgesi almış özel sektör yatırım projelerinin yüzde 52.3'ü Ege ve Marmara bölgesinde (Akdeniz bölgesi de eklendiğinde % 75), ve ancak yüzde 5.1'i Güney ve Doğu Anadolu bölgesindedir.

D. KAMU HARCAMALARI DA DENGESİZ

KAMU harcamalarına bakıldığında gelişmiş bölgelerin yine daha iyi durumda olduğu görülüyor. 1970 yılı Hazine Kesin Hesapları rakamlarına göre, Genel ve Katma Bütçeli dairelerin harcamalarının yüzde 33'ü Ege ve Marmara Bölgesinde yapılmıştır. Kamu harcamalarında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine düşen pay ise yüzde 22'dir. Kişi başına

düşen kamu harcamalarında da aynı durum göze çarpıyor. 1970 yılında kişi başına düşen kamu harcaması Türkiye'de kişi başına 247 TL'dir. Bu miktar Ege ve Marmara bölgesi için 263 TL, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise 242 TL'dir. İktisadi kamunun iktisadi faaliyet grubuna giren harcamalarında farklılık çok daha belirgindir. Bu rakam Marmara bölgesinde 23 TL iken, Güneydoğu Anadolu'da 9 TL, Kuzeydoğu Anadolu'da ise 8 TL'dir.

GÖRÜLÜYOR Kİ kapitalist sistemin yarattığı dengesizlik, bu sistemin dışında düşünülmemesi gereken kamu harcamalarına da yansımaktadır. Kamu harcamalarının toplumdaki ekonomik güce sahip kesimin diledikleri alan ve yörelere yoğunlaşması olağandır. Bu yerler ise genellikle gelişmiş bölgeler olmaktadır.

E. KAYNAK AKTARMA

GERİ KALMIŞ bölgelerde yaratılan artık değer belli bir kısmının gelişmiş bölgelere aktarıldığı söylenebilir. Bu akımı sayısallaştırmak güç olmakla birlikte, bir fikir verebilmek bakımından çeşitli bölgelerde toplanan banka mevduatları ve bu bölgelere verilen banka kredileri arasında bir karşılaştırma anlamlı olabilir. Bankalar Birliği'nin rakamlarına göre 1963 - 1972 döneminde Türkiye'deki bütün bankalar sisteminde toplanan mevduatın yüzde 10'u Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer aldığı halde, söz konusu dönemde bankaların bu bölgelere verdiği krediler banka kredilerinin ancak yüzde 6.8 kadarını oluşturuyor. Bu geri kalmış bölgelerde yaratılan tasarrufların bir kısmının banka kredileri yolu ile gelişmiş bölgelere aktarıldığı göstermektedir. Hele bir de bu bölgelerden gelişmiş bölgelere akan insangücü kaynağı, geri kalmış bölgelerde kazanılan paraların İstanbul, Ankara, İzmir gibi kentlerde lüks dairelere, bu yerlerdeki şirketlerin hisse senetleri ve tahvillerine yatırıldığı ve eğlence vb. gibi alanlara harcadığı da hesaba katılırsa bu kaynak aktarmanın ne büyük ölçekli olduğu ortaya çıkar.

ÇİZELGE 1

1969 Yılında Yatırımların Bölgesel Dağılımı
(yüzde olarak)

	Kamu	Özel	Toplam
Ege ve Marmara	46.3	78.2	50.9
İç Anadolu	11.1	13.2	11.4
Akdeniz	7.5	4.2	7.0
Doğu ve Güneydoğu Anadolu	9.4	0.8	8.2
Karadeniz	25.7	3.6	22.5
TOPLAM	100.0	100.0	100.0

kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

Mustafa Erkovan Komandolar Nerde Çöplüyor?

Küçük memur kıyımını değil, devletin ele geçirilmesi

Yüksek bürokratların görevlerinden uzaklaştırılması işlemi MC hükümetince tamamlandığında, kıyım olarak nitelendirilen bu işlemlerin son bulacağı, bazı iyimserlerce ileri sürülüyordu. Hatta bu işlemlerin doğal olduğunu savunanlar bile vardı. Gerçekte ise bu, işin başlangıcı ve en zoruydu. Daha doğrusu zor olacağı sanılıyordu. Çünkü bu çeşit görevden alınmalarda Cumhurbaşkanı'nın onayı da gerekiyordu.

CUMHURBAŞKANI'NIN İCAZETİ

İşin zorluğu düşüncesindeki iyimserler, ne denli yanlış olduklarını çok kısa bir zamanda anladılar. MC'nin çok önem verdiği TRT Genel Müdürünün görevden alınması işlemi, sonu gelmeyen "devleti ele geçirme eyleminin" başlangıcı oldu.

TRT Genel Müdürü görevden alınmak isteniyordu. Kararname hazırlanmış ve Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulmuştu. Görevden alınma işlemi tümüyle mevcut yasalara aykırı idi. Yasalara aykırılık o denli açıktı ki kimse Cumhurbaşkanı'nın bu kararı onaylayacağına olası gözüyle bakmıyordu.

Türkiye'nin, hukuk alanında önde gelen bilim adamları, görevden alınma işleminin yasal karşısındaki durumunu değerlendiriyor ve gerekli uyarıları, olanakları çerçevesinde Cumhurbaşkanı'na ulaştırılmaya çalışıyorlardı. Kararname çıktığı takdirde Danıştay'ın bu işlemi bozacağına muhakkak gözüyle bakılıyordu.

Uyarılar dikkate alınmadı. Yasalara aykırılığı apaçık olan TRT Genel

Müdürünü görevden alan kararname, Cumhurbaşkanı tarafından imzalandı ve Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Danıştay ise kararnamenin yürütülmesini durdurdu. Ancak yürütmeyi durdurma kararı uygulanmadı. CHP Genel Başkanı Ecevit ise, Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan anlarında Cumhurbaşkanı'nın onaylanmayan kararnamelerinden söz ediyordu.

KÜÇÜK MEMUR TASFİYESİ

MC hükümeti, memurları, yasalara da çığneyerek damataşı gibi dilediğince oynatabileceği kanısına, Cumhurbaşkanı'nın bu icazetiyle varmıştı. Müsteşar, genel müdür ve genel müdür yardımcısı görevlerinde çalışan ilericiler, demokratik çizgideki bürokratların büyük bir kısmı bir çırpıda görevlerinden alındılar. Sıra küçük memurlara geldi. Bunları görevden uzaklaştırmak ise MC için son derece kolaydı.

Bu kolaylığa olanak veren, memurun kendisi. Memur örgütlenip sesini duyuramıyor. Türkiye'de Emekli Sandığı'na ödenti veren 860 bin memur var. Bunlardan yalnızca öğretmenler güçlü bir örgüte sahip. Geriye kalan büyük bir kesim, sessizliği yeğliyor. Son günlerde görülen kıpırdanmalar ise henüz yeterli bir boyuta ulaşamadı. Ancak bu kıpırdanmalar geleceği yönelik iyimserliğe neden oluyor. TUM-DEK'in 7-8 ayda 35 il ve ilçede örgütlenmesi ve 6 bin üyeye ulaşması umutları güçlendiriyor.

Örgütsüz küçük memurun, sâhipsizliği ortada. Üst kademedeki bürokrat

kıyımına geniş yer veren gazeteler, küçük memurdan yeterince söz etmez. CHP ise yerinden olan üst kademe bürokratlarına iktidarında önemli yerler vaadederken ya da milletvekilliği, senatörlük kontenjanlarını bunlara kullanarak küçük memur tasfiyesine değinmez bile.

Küçük memur gerçekleri giderek kavriyor. Kendi sorunlarına örgütlü mücadeleyle sahip çıkabileceğini öğreniyor. Daha da önemlisi bunları işçi sınıfından kapıyor ve onun öncülüğündeki mücadele ittifakında yerini alıyor.

KOMANDO BARINAĞI MI?

İstatistiki bilgileri derleyip, hizmete sunması gereken Devlet İstatistik Enstitüsü, MC hükümetinin başa geçmesiyle MHP'nin eline geçti.

Devlet Bakanı Mustafa Erkovan'ın emrine giren DİE, çok kısa bir dönemde komando karargâhı durumuna geldi. Komando olmamaktan öte hiç bir kusuru bulunmayan memurların işlerine son veriliyor, yerlerine MHP militanları alınıyor.

DİE'de "geçici personel" statüsünde çalıştırılan yüzlerce memur var. Bunlar işe alınırken ellerinden bir taahhütname alınmış. Yönetim istediğinde işlerine son verebiliyor. Ancak MC gelene kadar kimsenin işine son verilmemiş. Erkovan ise Enstitüden komandolarının çöplenesini istiyor. Elinde yeterince kadro da bulunmadığından, komando olmayanların işlerine son veriyor. Şu ana kadar 50 memurun işine son veril-

di. Ayrıca kadrolu memurların da yeni açılan temsilciliklere, istifalarını sağlama amacıyla tayin edilecekleri, buna ilişkin listelerin hazır olduğu da verilen bilgiler arasında.

Atılanların yerine alınanlar ise, DİE ile ilgili işlerden başka her işi yapıyor. Bunların önemli bir bölümü ay başında maaş almaya gidiyorlar. İçeride çalışanlar ise, diğer yansız memurlara gözdağı vermekten onlarla kavga çıkarmaktan öte bir göreve sahip değil.

Ote yandan işe alınan komandolardan, istenildiğinde işten atılabileceklerine ilişkin taahhütname de alınmıyor. Artık devlet kapısı komandoların çiftliğidir. Hem okuyup hem çalışan; fakat komando olmayan geçici personel, okuması için kazandığı maddi olanaktan olurken, katil komandolar adam öldürmeye devam ediyorlar.

AP'LI BAKAN DA KOMANDOLARDAN YANA

Devlet İstatistik Enstitüsü, baskıların yoğun olduğu kuruluşlardan yalnızca biri. Diğer kuruluş ve Bakanlıkların durumu DİE'den çok farklı değil. Baskıların en yoğun olduğu bakanlıklardan bir diğeri de Milli Eğitim Bakanlığı. Komandolara kanat geren AP'li bakan Ali Naili Erdem küçüklü büyüklü tüm ilericiler memurları Bakanlıktan uzaklaştırırken, yerlerine komandoları alıyor. Bakanlığın içinde büyük bir terör hüküm sürüyor. Genel Müdürler odalarında memur dövüyor.

Bakanlık içi temizliği tamaml-

Doğu'ya küflü pirinci

MSP doğuda güçleniyor. AP oyları MSP'ye kayıyor görüşünün doğru olup olmadığı önümüzdeki seçimlerde kısmen ortaya çıkacak. MSP'nin, çok konuşan, az iş yapan lideri ve onu çevreleyen önde gelenleri de bu görüşlerin doğruluğuna bel bağlamış görünüyorlar.

Ancak gevezelik işlerin yürümeceği de bir gerçek. Türkiye'de tüm emekçi sınıf ve tabakalar gevezelikten çok, nelerin yapıldığı ile ilgili. Kimin emekten yana, kimin ona karşı olduğunu değerlendiriyorlar. Değerlemede ise somut verilere sanıldığından fazla önem veriyorlar.

KÜFLÜ PİRİNÇ DOĞU'YA

Toprak Mahsulleri Ofisi, MC hükümetinde, Ticaret Bakanlığı'ndan alınarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlandı. Bu bakanlık MSP'

de. Bakan ise MSP'nin önde gelenlerinden Korkut Özal.

Ofis, yurtdışından getirilen tarım ürünlerinin yurt çapında dağıtım görevini de üstlenmiş. Türkiye'de pirinç üretimi yetersizliği nedeniyle Pakistan'dan on bin ton pirinç ithaline ve bunun Türkiye'nin bütün bölgelerine dağıtılmasına karar veriliyor. Pirinç uzun kulaklı ve kaliteli. Batıda ve özellikle büyük şehirlerde çok aranan bir çinsten.

Pirinç getiriliyor. Ancak, önceden yapılan protokol değiştiriliyor. İkinci protokolda, pirincin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerine dağıtılmaması kararlaştırılıyor. Gerekece ise ilçinç, Pirincin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkının zevkine uygun olmadığı öne sürülüyor.

İşte MSP'nin yönetimindeki Ofis kararı bu. Söylenlere bakılırsa şimdide dek Doğu'ya pirincin hep küflüsü gidirmiş. İyisini gönderip de halkın ağız tadını bozmak istemediler zahir!

KORKUT ÖZAL'IN TÜMAŞ'I MI? DOĞUNUN KALKINMASI MI?

MSP doğudan oy bekler de doğuya hizmet götürmez mi? Bu amaçla yola çıkan MSP, bir de program ortaya atar. Doğu Anadolu Gıda Maddeleri Entegre Tesisleri Kırsal Alan Kalkınma Programı. Bu kadar uzun bir ada sahip program projesi hazır değil. Proje için ise para gerek. Korkut Özal bakanlığına bağlı kuruluşlara emir vererek bir fon kurmalarını ve bu amaçla bir protokol yapmalarını istedi.

Protokolün imzalanmaması, Süt Kurumu, Et - Balık Kurumu ve Zirai Donatım derhal kabul etti. Yem Sanayii Genel Müdürü ise protokolü onaylamadı. Genel Müdür hemen görevden alındı.

Toprak Mahsulleri Ofisi ise yetkililerden bir memuru protokol çalışmalarına yolladı. İyiniyetli memur protokolü imzaladı. Ancak, sonradan, her ku-

ruluşun, 1,5 - 2 milyon lira ile bu projeye katılacağı ve projenin de Korkut Özal'ın kurucusu olduğu TÜMAŞ şirketine yapılacağını öğrenince itiraz etti.

Oyun bozulmaya başladı. Toprak Mahsulleri Ofisi'nde MSP yanlısı Genel Müdür Yardımcısı Kamil Nedim Kamiloğlu, itirazda bulunan memur üzerinde yoğun baskılarda bulunuyor. Eğer ona da evet dedirtilirse, TÜMAŞ, doğuya götürülen hizmetten (!) payına düşeni almış olacak. MSP böylece hem para, hem oy kazanacak.

MSP'nin Doğu Anadolu'daki oyunları bunlar. Din kisvesi altındaki sopa öylesine sırtıyı ki, göymek olanaksız. Doğunun uyanan emekçileri, bunları yutar sanıyorlar.

Türkiye bir bütün doğudan batıya, batıdan doğuya. Her yörede çelişki emekle sermaye arasında. Şimdi de batıdan bir örnek verelim.

Bursa'dan üç fabrika, Emin Kaplan, Aksaf Tekstil ve Feridun Akbalış

MC HÜKÜMETİ, MEMURLARI, YASALARI DA
ÇİĞNEYEREK DAMATAŞI GİBİ
DİLEDİĞİNCE OYNATABİLECEĞİ
KANISINA,
CUMHURBAŞKANININ İÇAZETİ İLE VARMIŞTIR.

KOMANDO KARARGAHI DURUMUNA
GELEN DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ'DEN SONRA
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI VE
ANKARA BÖLGE ÇALIŞMA MÜDÜRLÜĞÜ'NDEKİ
NAMUSLU KÜÇÜK MEMURLAR
ORADAN ORAYA SÜRÜLÜYOR.

BUGÜN BİR KIYIMLA DEĞİL,
DEVLETİN, BAZI ZORBALARCA
ELE GEÇİRİLMESİ OLAYI İLE
KARŞI KARŞIYAYIZ.

yan komandolar, şimdi öğretmenleri
oradan oraya savuruyor. TOB - DER
üyesi öğretmenler, komandoların baş
düşmanı. Yüzlerce öğretmen, bugünler-
de denklemlerini toplamakla meşgul.

Diğer kuruluşlardan, Ankara
Bölge Çalışma Müdürlüğü'nde sürgün
olayı şöforlere kadar uzandı. Bu kuru-
luştaki çalışan ilerici bir şöfor, Edirne'ye
sürüldü. Diğer iki memur Türkiye'nin
çeşitli yerlerine gönderiliyor.

Bu kuruluşta MSP'nin borusu ötü-
yor. MC'yi oluşturan partilerden biri di-
ğerinden farklı değil. Sermayenin hiz-
metinde, sermaye adına tüm çabalarını,
topluca sürdürüyorlar. Ticaret Bakanlığın-
da baskılar artıyor. Sanayi ve Teknoloji
Bakanlığı hacirler, hocalarla dolduruluyor.
Güvenlik kuvvetlerine yardım ettiği
söylenenler artık güvenlik kuvvetlerinin
ta kendileri oluyor. Polis teşkilatı da
bunlarla dolduruluyor. İleri görüşlü 500
polis çeşitli yerlere sürüldü.

BUNLAR KIYIM MI?

Tüm bu olguları, kıyım olarak ni-
telemek, gözler önünde oynanan oyunlar-
ın boyutlarını görememek olur. Küçük
memur üzerinde yoğunlaşan baskılar,
artık kıyım olarak adlandırılmaz. Kı-
yım sözcüğünün, geçmişte, kendi koşul-
larında bir anlamı vardı. Bugünkü durum
geçmişten çok farklı.

Bugün, devletin, bazı zorbalarca
ele geçirilmesi olayıyla karşı karşıyayız.

Kiralık katillerin parası artık devletin
hazinesinden ödeniyor. Binlerce koman-
donun, işçi sınıfının, memurun verdiği
vergilerle beslenmesi gerçeği, kapalı ka-
pılar ardında oynanmıyor. Herşey gözler
önünde.

Faşizan baskılar memurun sabrını
taşıyor. Gözler önünde oluşan olaylara
karşı ne söz, ne hukuk geçerli. Danıştay
kararları uygulanmıyor. Son çıkarılan
12 sayılı Kanun Hükümündeki Kararna-
me MC hükümetine tayin işlemlerin-
de olanak veriyor. Bu yetkiyle Danıştay
tayinleri durdurabilme olanağı sınırlan-
ıyor. 12 sayılı Kararnameye bu hü-
kümleri ekleyen, MC partileri. Kılıf ön-
ceden hazırlanmış.

Devletli ele geçirme eylemleri sür-
rüp gidiyor. 39 bin kişilik kadrolar ya-
kında dağılacak. Bu kadrolar da MC'li-
lerle doldurulacak. Sonra memur üzrinde
baskı, terör. Çalışma Bakanlığında
oyanan oyun giderek genelleştirilecek.
Masaların gözlerine suç unsuru nesnel-
er yerleştirilecek sonra polis çağırılıp
arama yaptırılacak.

Memurlar arasında huzursuzluk
giderek artıyor. Dairelerde iş yapılamaz
hale gelindi. Bunun böyle gitmeyeceği
ortada. Sorunun çözümünde örgütlen-
mek başta geliyor. Memurun kurtuluşu,
örgütlenip, tüm ilerici demokratik kitle
örgütleriyle bağlar kurmasına ve böyle-
ce işçi sınıfının yanbaşında Türkiye'nin
demokratikleşme sürecine katkıda bul-
unmasına bağlı.

reva görüyorlar

hammadde ithali için Ticaret Bakanlığın-
a başvururlar. İstekleri "özel sektör sa-
nayıının acil ve zaruri ihtiyaçlar kotasın-
dan yararlanmak.

Bu kotadan yıl başında bir kez ya-
rarlanmışlar. Bu yararlanma kapasite-
leriyle uygun olmuş. Kapasiteyi saptayan-
lar da uzmanlar. Örneğin bunlardan
Emin Kaplan 8973 Kg. kapasite karşılığı
7.150 dolarlık döviz tahsis almış. Yeni-
den tahsis için, kotanın dağıtımında
uygulanan kural gereği bu kapasitenin
doldurulması zorunlu. Kapasite dolu-
rulmadan bu üç firma, kapasitelerinin
çok üstünde bir taleple yeniden başvur-
uyor.

Başvurmanın usulü de uygunsuz.
Gene kural gereği başvurularını bağlı
oldukları odaya yapmaları gerekir.
Ancak bunlar MSP'li olmaktan aldıkları
güvenle doğrudan Bakanlığa başvurur-
lar.

Emin Kaplan Fierması 22.118 Kg.
kapasite karşılığı 33.174 dolarlık döviz
tahsis istemektedir. Sene başındaki ka-
pasite birden yükselmiştir. İsteklerin
karşılama olanağı ise yoktur.

Ama MSP'nin ağırlığı karşısında
durmak da olanaksız. Ticaret Bakanlı-
ğının 18.8.1975 gün ve 75 / 319 sayılı
onayıyla, Emin Kaplan'a 33.174, Ak saf
Tekstil'e 59.580, Feridun Akbalı'e 57
bin 966 dolarlık döviz tahsisinde bulu-
lur.

Bu somut örnekler ışığında ortaya
çıkan tek gerçek, Türkiye'nin doğudan
batıya, kuzeyden güneye sermaye sınıfı
ve onun hükümetine iliklerine dek sö-
mürüldüğü. Birleşik sermaye cepesinde,
renklinin de renksiz bir kopyası oldu-
ğu apaçık. Biri yeğenine çıkar sağlar-
ken, diğeri kendine yontuyor. Bir za-
manlar AP'nin elinde olan din kalkanı,
şimdi MSP'de ama, gene de korunan tek
sınıf var: Sermaye.

sermaye sınıfı iç çelişkilerini giderirken

ISMAIL COŞAR

Sermaye sınıfının ve onun hükümeti cephenin, gündeminde-
ki en önemli sorun birleşme. 1973 seçimlerinden yenilgiyle çıkan
Demirel başkanlığındaki AP, kısa zamanda kendini toparlayarak, serma-
ye sınıfının tek partisi olma yönünde önemli adımlar atmaya başladı.

Sermaye sınıfının verdiği omuzla, dört parti, hükümet kur-
mada birleştirildi. Hükümetin gerçek sahipleri, bu birleşme için maddi,
manevi tüm olanaklarını ortaya koymaktan sakınmadılar. Daha ilk aş-
mada AP, oylarının önemli bir kısmını alan DP'yi tasfiye etti. CGP ise
şimdiden havlu atarak, AP ile birleşme kararı aldı. MHP ise, son günler-
de vurucu gücüyle, yarardan çok zarar getirirken, AP için önemli bir
sorun olarak görülmüyor. Geriye en dışı ekip olarak MSP kalıyor.

Ancak, partiler düzeyinde ve hükümette oluşan tüm bu ol-
gulara bakarak bir değerlendirme yapmak yanıltıcı olur. Birleşme sorunu
dört partinin biraraya getirilerek tek partiye dönüştürülmesinden ötede,
değişik özellikler içeriyor. Sermaye sınıfının partisel farklılaşması, ken-
di iç çelişkilerinin doğal sonucu olarak ortaya çıktı. Bu durumda sorun,
partilerin birleşmesinden önce, sermaye sınıfının kendi iç çelişkilerini
gidermesinde düğümleniyor.

Sermaye sınıfı kendi içinde bir bütün değil. Çeşitli çıkar
çelişkileri sermaye sınıfını bölüyor. Türkiye'de gelişen kapitalizmin dışı
bağımlılığı apaçık ortada. Dışa bağımlı sanayici kesim, ticaret burjuva-
zisi ile, ihracatçı, büyük toprak sahibiyle, ithalatçı, sanayiciyle çelişi-
yor. Bilinen bir gerçek ise bu çelişkilerin uzlaşmaz olmadığı. Sermaye
sınıfı da bir bütün olarak bunun farkında.

Sermaye sınıfı, bu doğrultuda uzlaşır çelişkileri gidermeye
çalışıyor. Bu çabalar giderek, ticaret burjuvazisini, dışa bağımlı sanayi-
nin peşine takma yönünde yoğunlaşıyor. Türkiye'de yaygınlaşan bayi-
lik müesseseleri, Anadolu ticaret burjuvazisini emperyalizmin nimetle-
rinden yararlanma amacı güdüyor.

Ticaret burjuvazisi bir ayağı ile büyük toprak sahipliğini
üzerinde taşıırken, diğeri elde biriken sermayesini karşılık gösterip bayi-
likleri kapıyor. Öte yandan gelişen bu ilişkiler ihracatçı büyük toprak
sahibi çelişkisini de Yumuşatıyor. Kalın çizgileriyle bu gelişim, öncelik-
le sermaye sınıfının kendi içindeki birliğinde önemli bir adım. Bunun
hükümete yansıyan yönlerini ve doğurduğu sonuçları görmemek
olanaksız.

MSP'den yana olduğu bilinen Adana sermayesinin ve onun
önemli adamı Sakıp Sabancı'nın cephecilere önerileri ve bu önerilerin
eksiksiz olarak Demirel'in de onayıyla yerine getirilmesi son derece anl-
amlı. Taban fiyatlarının bu yıl düşük tutulması da bu birleşme çabaları-
nın doğrultusunda önem kazanıyor.

MSP'nin bir kısım fanatiklerinin bu olguları değerlemesi
şimdilik düşünülemez. Ancak, Demirel durumu sınırlı da olsa kavramışa
benzer. Demirel MSP'nin maddi kaynağını kesmeye çalışıyor ve de bi-
liyor ki MSP'nin de temel dayanağı sermaye sınıfı. Bu dayanağı kopara-
bildiğinde, MSP için birleşmeden başka bir seçenek yok.

Şimdiki gelişimin doğrultusu bu yönde. Bunun yadırgana-
cak bir yönü de yok. Gerçekte MSP'nin AP'den, AP'nin de MSP'den
çok farklı olmadığı bir gerçek. Bu gerçeği, TÖMAS'a yarar sağlama yö-
nünde, Korkut Özal'ın çabaları ve Bursa sermayesine tutunmada
MSP'nin baskıları açıkça doğruluyor. İyi pirincin doğuya yollanmamasın-
da ise, batıda yoğunlaşan sermayenin her yönden tatmininden öte bir
anlam yok.

Ancak bu olgunun kağıt üzerinde yazıldığı kadar kolay ola-
mayacağı da bir gerçek. En azından halkın gözü önünde mutlak bir
birleşmenin en kısa zamanda gerçekleştirilmesi düşünülemez. Bunun
ortamının yaratılması ve belirli bir kılıf altında kamuoyuna sunulması
gerekli. Bir kısım fanatikler ise sorun değil. Sermaye sınıfının desteği-
ni bunlardan çekmesi yeterli.

Kuşkusuz, Türkiye'de hükümeti dilediğince belirleyen ser-
maye sınıfı değil. Sermaye sınıfının istekleri bunlar. Bunun karşısında
işçi sınıfı ve onun ittifakında yer alan diğer emekçi sınıf ve tabakalar
var. Oyunu bozacak, çoğunluğun egemenliğini kuracak olan, bunlar.
Gelişim hızlı. Sermaye sınıfını birleşmeye yönlendiren de işçi sınıfı ve
onun mücadelesinden duydukları korku.

İBERİK YARIMADASI

İspanya

IKP Genel Sekreteri Santiago Carillo

FAŞİZMDEN DEMOKRASİYE

Sonu yaklaşan ömrünü uzatmada başka çözümleri kalmadığını bilen faşist rejim baskılarına iyice arttırdı. 22 Ağustos'ta ilan edilen "olağanüstü durum", kapatılan gazeteler ve estirilen terör havası içinde iki Bask'lı yurtsever 29 Ağustos'ta idama mahkum edildi. Garmendia (24)'nin, polislin kafasına sıkıldığı bir kurşunla bilincini yitirmiş bir durumda ve dayanılmaz işkenceler altında "itiraf" ettiği "suç"u, 13 Nisan 1974'te bir işkencecisi öldürmek. Otaegui (33) ise Garmendia'ya ve "anarşistlere yardım etmek"ten 7 Kasım'dan beri tutuklu oldu.

1963'te Julian Grimau'nun kurşuna dizilmesinden buyana yerine getirilen ilk idam, 20 Şubat 1974'te Buig Antich'inki olmuştu. 1970 Burjos cinayetlerini önleyen iç ve dış demokratik güçler bugün de iki Bask'lı yurtsever genci kurtarmak için seferber olmuş durumda. İspanya Komünist Partisi "tüm demokratik güçleri Bask halkı ile etkin dayanışma"ya çağırıyor, açlık grevi yapan 400'den fazla siyasi mahkumla dayanışmasını belirtiyor.

DEVİRİME EVET TERÖRİZME HAYIR

Faşizmin şoven ve ırkçı baskıları altında ezilen Bask halkının demokratik, anayasal haklar mücadelesinde yanında yer alan İspanya Komünist Partisi Genel Sekreteri Santiago Carillo şöyle diyor: "Franko iktidarı, Garmendia ve Otaegui'yi idam etmekle Bask halkı üzerinde ve tüm İspanya'da terör havası estirmek, böylece faşizmin ömrünü uzatmak istiyor." Carillo, zaten faşist yasalarla donatılmış iktidarın eline bir de "olağanüstü yetkiler" in verilmesini açık bir provokasyon olarak niteliyor ve buna "ancak kitlelerin kararlı demokratik mücadelesi ile karşı çıkılabilir" diyor. "Rejime resmi terörizmi daha da arttırmada yardım eden her türlü bireysel terör eylemlerini kesinlikle mahkum etmeliyiz. Bu çeşit terörizm eylemleri faşizmin siyasi çıkarlarına hizmet etmektedir. Bunların iplerini kimlerin çektiği, arkalarında kimlerin bulunduğu sorusunu kesinlikle cevaplandırmak gerekir."

40 yıldır sermayenin çıkarlarına bekçilik eden Franko faşizminin günleri sayılı. Bütün bir halkın 40 yıldır gösterdiği direniş çökertiyor faşizmi. Toplumun hemen her kesimi

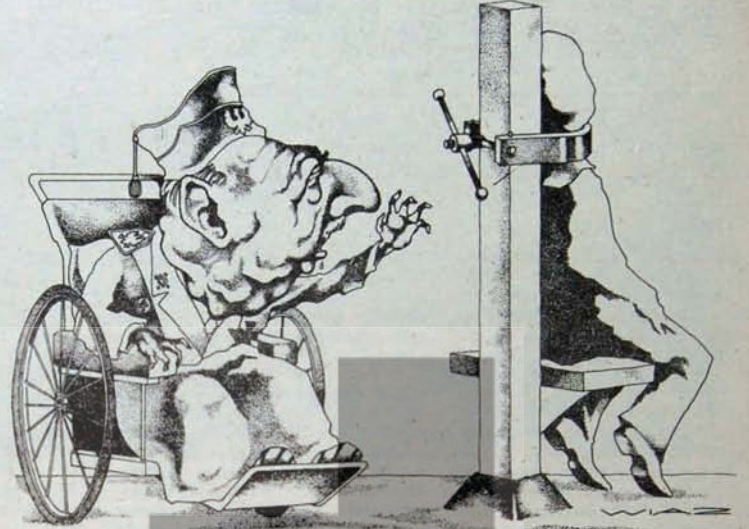
büyük tekellerin sömürsüne, sermayenin siyasi rejimi faşizme karşı direnişte.

Kilise içinde bile zaman zaman demokratik direnişler yer alıyor. Bask halkının ırkçı ve şoven baskılara karşı savaşında din adamları da yer alıyor. Ordu içinde yurtsever, demokratik unsurlar zaman zaman imza kampanyaları vb. yollarla faşist uygulamalara, işçilere, yurtseverlere karşı kullanılmaya karşı çıkıyorlar. İspanya gençliği de bu kavga'nın içinde yer alıyor.

Faşizme karşı direnişin en belirleyici gücü kuşkusuz işçi sınıfı. "Resmi" sendika karşısında "yasadışı" olarak örgütlenen İşçi Komisyonları, sendikali işçilerin yüzde 90 kadarını içeriyor. Geçen Temmuz'da "Resmi" sendikalarda yapılan seçimlere ilk kez katılan İşçi Komisyonu adayları temsilcilerinin dörtte üçünü ele geçirdiler. Göşistlerin boykot çağrılarına ve binbir manevraya rağmen işçi sınıfının elde ettiği bu zafer, faşizmin uykusunu iyice kaçırdı. Politik düzeye ise 100 binin üstünde etkin militanı ve hemen her kasabada örgütü bulunan İspanya Komünist Partisi en büyük ve kararlı güç.

SERMAYENİN ÇÖZÜMÜ

Sermaye bu çöküşün bilincinde. Bir yandan NATO ve AET yoluyla dış dayanaklarını kuvvetlendirirken, diğer yandan da "Franko sonrası" politik rejimini hazırlıyor. "Liberalizasyon", "açılış" yada kapanış, önemli olan Franko'dan sonra da sermayenin egemenliğinin sürmesi. Bunun da tek yolu var: işçi sınıfına iktidar yolunu kapatmak. Komünist Partisi dışında bir "merkez" güç yaratma denemesi tutmadı. Şimdiki amaç, işçi sınıfını, onun Partisi'ni doğal müttefiklerinden koparmak, yalnızlığa itmek. Bunun için başvurulan en etkin araç, antikomünizm. Başbakan Navarro şöyle diyor: "Ölkemizin karşı karşıya bulunduğu komünizm tehlikesi çok büyüktür. Yalnız yada başka yıkıcı unsurlarla birlikte, komünizm karşı savaşta, mola vermeden, hiçbir çabayı esirgemeceğiz." Sermayenin bu planını uygulamada yanında hemen her yerde olduğu gibi doğal müttefikleri: göşistler. Onlar da, tıpkı emperyalizm gibi, Sovyetler Birliği'ne, sosyalist ülkelere

SANTIAGO CARILLO:
FRANCO İKTİDARI, GARMENDIA VE OREAĞU'YI İDAM ETMEKLE BASK HALKI ÜZERİNDE VE TÜM İSPANYA'DA TERÖR HAVASI ESTİRMEK, BÖYLECE FAŞİZMİN ÖMRÜNÜ UZATMAK İSTİYOR.

ve işçi sınıfı partisine saldırıyorlar. Ne var ki yeterli güçleri olmadığından, sermayenin asıl umudu, İspanya Sosyalist İşçi Partisi (İSİP)'ne: Faşizmle birlikte sermaye egemenliğinin de sona ermesini önlemenin tek yolu İSİP'ten geçiyor.

Oysa İspanya işçi sınıfı için Güncel Görev, üretim araçlarının kapitalistlerin elinden alınması değil, faşizmden demokratik bir (Junta democratica) bu geçiş için 12 madde-lik bir program hazırladı ve kabul etti. İKP başta olmak üzere 60 kadar ilerici, demokratik örgüt ve kuruluş yer alıyor Kurul'da. İSİP bu girişime katılmadı: Willy Brand'sal, Harold Wilson'sal bir sosyalizm kuşkusuz, sermaye ile işbirliği yapacak.

İspanya işçi sınıfı güncel görev olarak neyi görüyor:

DEMOKRATİK KURUL'UN PROGRAMI

1 - 18 yaşından büyük kadın erkek tüm İspanyollara yasal yurttaşlık haklarını, özgürlüklerini, demokratik hak ve ödevlerini sağlamak amacıyla, bugünkü hükümetin yerine geçici bir hükümetin kurulması.

2 - Siyasi nitelikteki mahkumiyetler için sınırsız genel affın çıkarılması, siyasi ve sendikal nedenlerle tutuklu bulunanların derhal serbest bırakılması.

3 - Ayrınımsız tüm siyasi partilerin yasallaştırılması.

4 - Sendika özgürlüğünün sağlanması, ve "resmi (düşey)" sendikaların mallarının işçi sınıfı hareketine geri verilmesi.

5 - Grev, toplantı ve barışçı gösteri yürüyüş hakları.

6 - Başta televizyon olmak üzere devlete bağli kitle haberleşme araçlarında tarafsız haber, düşünce, radyo ve basın özgürlüklerinin sağlanması.

7 - Yargı organının bağımsızlığı ve teklifi.

8 - Silahlı kuvvetlerin politik tarafsızlığı ve sadece yurt savunmasıyla ilgilenmesi..

9 - İspanyol devletinin birliği ve bütünlüğü içinde Katalan, Bask ve Galisya halklarının ve dileyen öteki bölge topluluklarının siyasal kişiliklerinin tanınması.

10 - Kiliseyle devletin birbirinden ayrılması.

11 - Demokratik özgürlüklerin yerleşmesinden sonraki 12 - 18 aylık süre içinde bir halk oylamasına başvurulması. Devletin biçimini belirlemeye yönelik bu seçimler tam bir özgürlük ve tarafsızlık içinde yapılacaktır.

12 - İspanya'nın Avrupa topluluğuna entegrasyonu, uluslararası sözleşmelere bağlılık ve barış içinde bir arada yaşama ilkesinin kabulü."

BELİRLEYİCİ GÜNLER YAŞIYOR ...

Portekiz

ÖYLE GÖRÜNÜYOR KI, SOARES'İN
SAVAŞI , İLERDE KENDİ
VARLIĞINI TEHLİKEYE
DÜŞÜRECEK BİR YOLA DOĞRU
UZANMAKTADIR.
BU, SPİNOLA'NIN YÜRÜMEYİ
TASARLADIĞI YOLDUR"

(Ali Sirmen, Cumhuriyet, 8.9.1975)

Portekiz'de karşı - devrim bir adım daha attı. Vasco Gonçalves görevden alındı. Yeni hükümeti kurmakla görevlendirilen Azevedo'nun nasıl bir çözüme varacağı henüz kesinlikle belli değil. ABD Büyükelçisi Frank Carucci'nin görevini bihakkın yerine getirmiş olmasından son derece memnun olan Kissinger sevincini saklamadı: "Vasco Gonçalves'in hem Başbakanlıktan, hem de Genel Kurmay Başkanlığından uzaklaştırılması çok sevindiricidir. Bu sonucun alınmasında Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Batı Avrupa demokratik çevrelerinin rolü belirleyici olmuştur."

"YORDUŞ" okurları için Ford'un, Willy Brandt'in, Helmut Schmidt'in bu müdahaleci tavırları şaşırtıcı değil. Ne var ki Kissinger'le birlikte aynı sevinci paylaşan bir Mario Soares'in oynadığı role dikkatle eğilmek gerekiyor. İktidara geldiği Federal Almanya, İngiltere, İsveç gibi batı Avrupa ülkelerinde sermayenin kılına bile dokunmayan sosyal demokrasisinin Portekiz'deki temsilcisi Mario Soares neden Vasco Gonçalves'in ve Portekiz Komünist Partisi lideri Alvaro Cunhal'in kellelerini istiyor?

SERMAYENİN PLANLARI

Emperyalizmin giriştiği ekonomik baltalama ve boğma tertipleri bugüne dek bir sonuç vermediyse bunu Portekiz ekonomisinin (Şili'nin tek bakıra dayanmasına karşılık) çok yönlü bir üretime ve ihracata dayalı olmasında aramak gerekir. Ama emperyalizm her türlü tertibi deniyor. Tertiplerin en sinsi olanı da içerdeki sermaye çevreleriyle birlikte tezgâhlanmakta olanı. Ama, şaşırtıcı olan bu değil, emperyalizmin bu tertiplere girmesi, yaratılışı gereği. Şayılacak şey burada: Bugün Portekiz'de hiçbir Parti, kuruluş, kişi, örgüt "sağcıyın, kapitalizmden yanayım" demiyor. Faşizmin temel dayanaklarından biri olan Kilisenin eli sopalı saldırganları bile "demokratik sosyalizm" adına yakıp yıkıyorlar Portekiz Komünist Partisi'nin , Entersendikal'in binalarını. Şayılacak şey: Elli yıllık faşizm nasıl oldu da sermayesiyle, devlet aygıtıyla, gerici ideolojisi ile kalkıverdi ortadan böyle birden bire, bir 25 Nisan fiskeşi ile?

Aslında böyle birşey yok; olmadığını Portekiz Sosyalist Partisi yöneticileri de biliyor. Çünkü faşizm uluorta başkaldırıyor artık. 3 Eylül'de Paris'e gelen Spínola Lizbon'a en yakın bir yerde Genel Kurmayı yerleştirmeyi tasarlıyor. Franko'nun da yardımını alan faşizmin vurucu gücü "Portekiz Kurtuluş Ordusu" ise niyetlerini açığa vurmaktan çekinmiyor. Leira'da Portekiz Komünist Partisi binası yıkıldıktan sonra dağıttığı bir bildiri ile şöyle diyor: "Bu eylemi gerçekleştirmede yardımcı geçenleri içtenlikle kutlarız. Özellikle Bay Soares'e, zaferimizden sonra beynine sıkılacak bir kurşunla teşekkür edilecektir". Bütün bunlar biliniyor Portekiz Sosyalist Partisi yöneticilerinin Komünist Parti'ye ve Vasco Gonçalves'e amansız düşman kesilmelerinin nedeni ne? Neden, Gonçalves Hükümetinin giriştiği köklü reformlar, tekellerin, büyük sermayenin egemenliğine son verme yolunda attığı kararlı adımlar. Özellikle 11 Mart karşı - devrimci darbe girişiminden bu yana devrimci hükümet faşizmin ekonomik tabanına karşı saldırıya geçti, geniş kamulaştırmalara gitti, bir üretim seferberliği başlatarak sermayenin baltalamalarını önleme yolunda tedbirler aldı.

Devrimin kararlı adımları ile artık kesinlikle belli olmuştur ki Portekiz'de faşizmin yerini, tekellerin egemen olacağı bir burjuva demokrasisi değil, emekçilerin, iktidarı bizzat kullanacağı bir halk demokrasisi alacaktı. Sermayenin iç savunucuları ile onların dış koruyucuları buna göz yumamazlardı. 25 Nisan'ın getirdiği demokratik ve ilerici dinamik içinde açıkça sağ adına ortaya çıkmak mümkün olmadığı için de daha "akıllı" bir çıkış yolu bulunmak gerekiyordu. İşte Mario Soares'in işlevi burada belli oldu. Sosyalizm adına ortaya çıkan Soares, Vasco Gonçalves'e ve devrimin en kararlı savunucusu Portekiz Komünist Partisi'ne karşı amansız bir saldırıya geçti; uzlaşmaz bir tavır takındı. En ilkel bir anti-komünizmin beylik teraneleriyi ülkenin en gerici güçlerini etrafına topladı.

Karşı Devrimin Bayrağı Soares

DEVRİMDEN KARŞI - DEVRİM TERTİPLERİNE

PSP'NİN YALANLARI

Devrimci sürecin geleceğini dinamitleme bahasına, Portekiz Komünist Partisi'nin işbirliği önerilerini sürekli olarak reddeden Mario Soares neler ileri sürüyor? Sosyalist Parti yöneticilerine göre "Portekiz Komünist Partisi, yüzde 12,5 oyla iktidarı tümüne el koymaktadır." Mario Soares'in kullandığı yalardan başlıca üçü şunlar:

- PKP basın özgürlüğünü yok etmektedir. Oysa bugün biliniyor ki "republica" ve "Rönesans Radyosu" olaylarında Komünist Partisi'nin hiçbir sorumluluğu yok. ("YORDUŞ" okurları 13. sayımızdaki "Republica Olayı" yazımızı hatırlayacaklar.) Portekiz'de bugün Batı Avrupa'nın en geniş basın özgürlüğü var. Üstelik sermaye basınına tanıyan bu aşırı özgürlüğün demokrasiye ve devrim neelere malolduğu Şili örneği ile de ortada.

- PKP yerel yönetimleri ve belediyeleri zorla ele geçirmiştir. Mario Soares hiliyor ki faşizm yıkıldığında ülkede ayakta durabilecek güçte tek demokratik örgüt Komünist Partisiydi. Faşist devlet aygıtının yerini dolduracak bir örgütlenme ister istemez Komünistlere dayanacaktı. Faşizmi tümden yok etmenin yolu, tabanda emekçilerin etkin olduğu demokratik bir yönetim kurmaktan geçiyor.

- PKP Entersendikal yönetimine el koymuş, sendika özgürlüğünü yok etmiştir. Oysa PKP işçi sınıfı hareketinin bölünmesine karşı çıktı. Fransa'da CGT'yi bölüp FO'yu yaratan CIA aynı oyunu Portekiz'de denedi. Ne var ki Portekiz işçi sınıfı buna meydan vermedi. Soares ve sol grupçuklar yaygarayı bastılar hemen: "PKP tek başına iktidarı ele geçiriyor!" diye.

PORTEKİZ YENİ BİR ŞİLİ OLMAMALI

Emperyalizmin kışkırtılığını, kilisenin ve tüm gericilerin kendisini bayrak yapmasını

görmeklikten gelen Mario Soares demokratik güçlerin yanına geçecek mi? Devrimden yana bir çizgiye yönelecek mi? Portekiz devriminin geleceğinin işçi - köylü ittifakından, halk - Silahlı kuvvetler hareketi birliğinden, işçi sınıfı hareketinin kendi iç bütünlüğünden ve politik düzeye de PKP - PSP işbirliğinden geçtiğini görecektir mi? Portekiz işçi sınıfının örgütü PKP bu konudaki birlik çağrılarına aralıksız devam etti: Alvaro Cunhal'ın 5 Mayıs 1974 günü 'Humanite'ye verdiği demeç, PKP'nin 18 Temmuz 1974 günü bildirisini, 21 Ekim 1974 PKP Olağanüstü Kongresi, Alvaro Cunhal'ın 'La Nouvelle Critique'ın Kasım sayısında çıkan demeç ve 27 Ocak 1975'deki basın toplantısı, 6 Şubat 1975'te gene 'Humanite'ye demeç, 10 Mart 1975'te PKP gençlik kuruluşları kurucu toplantısında, 28 Mayıs'ta 'Le Monde' gazetesine verdiği demeçinde, Portekiz Komünist Partisi Merkez Komitesinin siyasal partilere sunduğu üçlü öneride, 2 Temmuz 1975'te Fransız televizyonlarında, 17 Temmuz'da 'Humanite'ye demeçinde, 22 Temmuz günü siyasal Komisyon bildirisinde ve 21 Ağustos'ta 'Europe 1' radyosuna Alvaro Cunhal'ın verdiği demeçte, hep bu birlik, işbirliği çağrısı yer aldı. Ama Mario Soares uzlaşmaz tavır sürdürüyor.

Portekiz devriminin dostları kaygı ile izliyorlar durumu. Şili Sosyalist Partisi'nin Genel Sekreteri Berlin'de bu kaygıları dile getirdi: "Portekiz yeni bir Şili olmamalıdır. Uluslararası karşı - devrim, bugün, tıpkı dün Başkan Allende'nin anayasal hükümetini devirmek için yaptığı gibi, CIA'yı kullanarak Portekiz'de etkinlik gösteriyor. Partiniz, Sosyalist Parti ile Komünist parti arasında bir anlaşmaya varılmamasına büyük bir kaygı ile izliyor. Şil'de sekterlik ve karşı - devrim tehlikesini gereğince değerlendirememek, geçici de olsa, çok ağır sonuçları olan bir yeniliğe yol açtı. Gerçeklik, orta katmanların önemli bir kesimini kendine kazanmasını bildi ve bugün Portekiz'de büyük bir ölçekte olan da budur"

12. ANTALYA FESTİVALİ'NİN
FİLM YARIŞMASI SEÇİCİLER KURULUNDA OLAN
MAHMUT TALİ ÖNGÖREN İLE
BU KONUDA YAPILMIŞ KARŞILIKLI BİR KONUŞMA.

M. TALİ ÖNGÖREN

"YILMAZ GÜNEY FİMLERİYLE HEM SİNEMA SANATINI
TOPLUMUMUZU DEĞİŞTİREN BİR ARAÇ OLARAK
KULLANIYOR,
HEM DE YEŞİLÇAM'I DEĞİŞTİRİYOR"

● Geçen yıldan başlayarak Antalya Film Şenliği'nin halka dönük olma bakımından önemli bir adım attığı ve geliştiği söyleniyor. Sizce doğru mu bu gözlem?

● Geçen yıldan başlayarak Türkiye'de bu anlamda yalnız bir şenlik yapılmaktadır. Bu da Antalya Film Şenliği'dir. Geçen yıl bu şenlikte ilk kez iki yeni özellikle karşılaşmıştık. Şenliğin düzenlenmesinde halka dönme çabaları vardı. Sözel yarışmaya katılan filmleri halk ilk kez izleme olanağına buldu. Ruhi Su gibi sanatçıların dinletilerine ücretsiz olarak katıldı ve şenliğin sonunda kapalı kapılar arkasında yapılan ve sadece ayrıcalıklı kişilerin büyük paralar ödeyerek girebildikleri armağanların dağıtıldığı balolar ortadan kalktı. Geçen yıldan başlayarak film armağanları dağıtımını Aspandos'da büyük bir halk kitlesinin önünde yapıyor. İlk kez geçen yıl başlayan ya aşamalar bazılarında önemsiz ve küçük birer değişiklik gibi görülebilir. Fakat tam on yıl Antalya Film Şenliği'nin halkı bir kenara iterek Yeşilçam ağaları ile bazı politik çevrelerin arasında kişisel çıkarların peşinde "al gülüm ver gülüm" havası ile yapılmış olduğu düşünülürse, hiçbirini küçümseyemeyiz.

● İkinci yenilik neydi?

● Yine geçen yıl ilk kez Yeşilçam ağaları film yarışması üzerinde her zamanki egemenliklerini kuramadılar. Bunlar geçen yıla dek film seçiciler kuruluna kendi adaylarını koyuyorlar, bir de Türk Sineması'nın içyüzünü bilmeyen bazı aydınları da çağırıyorlardı. Böylece de bu film yarışmasına sözde bir çeşit saygınlık kazandırılıyordu. Ama yine de yarışma sonuçlarından sonra Yeşilçam'ın çıkarıcı çevreleri birbirlerine düşmekte ve birbirlerini karalamaktaydılar. Bunun nedeni yalnız olarak ortadaydı. Bir kez geçen yıla dek Antalya Film Şenliği'ni Antalya Belediyesi ile birlikte Yeşilçam'ın belli bir kesimi düzenlemekteydi. Sonra da Yeşilçam'ın bu belli kesimi yarışmada kendi filmlerinin kazanması için uğraşıyordu. Kıyamet de bundan kopuyordu. İlk kez geçen yıl Antalya Film Şenliği'ni yalnız Antalya Belediyesi düzenledi. Böylece hem şenliğin halka açılması yolunda önemli bazı adımların atılması sağlandı, hem de film yarışması dışı etkenlerden daha uzak bir düzeye oturtuldu. Fakat kıyamet yine de koptu.

● Niçin?

● Geçen yılki film seçiciler kurulunda yine Yeşilçam'ın temsilcileri ve film yapımcıları da vardı. Fakat Türk Sineması'na Yeşilçam'ın dışından katkıda bulunan ve sinemamızın içyüzünü bilen kişilerin de ilk kez bu kurula girmişlerdi. Bunların çabasıyla geçen yılki

şenlikte çıkarıcı çevreler sonuçları etkileyeceklerdi. Bu durumu yarışmadan önce sezdikleri için de hem seçiciler kurulunu etki altında bırakmak için bazı gazetelerde uydurma haberlere yer verildi, hem de aralarında benim de bulunduğum bazı seçiciler kurulu üyeleri karalamaya çalışıldı.

● Nasıl karalamalar bunlar?

● Toplumsal içerikli filmleri bizim daha yarışmadan önce seçmiş olduğumuz ileriye sürdü, Türk Sineması'nın ve dolayısıyla da özel sektörün düşmanı olduğumuz belirtildi ve en sonunda da ülkemizin sorunlarına tehlikeli açılardan baktığımız üzerinde duruldu.

● Türk Sineması'nın ve dolayısıyla da özel sektörün düşmanı nasıl oluyorunuz?

● Bazı Yeşilçamlar Türk Sineması'nı sadece para kazanmanın bir yolu olarak görüyorlar. Bu gibilerin yaptıkları filmlerde genellikle seyircinin duygularını sömürüyor, kadencilik ve kınaset film öykülerinde ön plana çıkarıyor ve tüm bunlarla da sadece para kazanmaya bakıyor. Geçen yıla dek yalnız Antalya'da değil, diğer film şenliklerinde de bu amaçları güdererek film yapanlar kendilerine reklam sağlamak için armağan kazanmaya ve dolayısıyla da daha fazla gelir elde etmeye çalışıyorlardı. Geçen yıldan başlayarak seçiciler kurullarının yarışmalara katılan filmleri çok daha başka açılardan değerlendirdikleri görülünce, bu yolu izleyen seçiciler kurulu üyelerinin bazıları bir de özel sektör düşmanı olarak tanıtılmaya başlandı. Çünkü filmleri gerek konunun özü, gerekse sinema sanatı açısından değerlendiren bu üyelerin Yeşilçam'ın sadece para kazanmak için yapılan filmlerine oy vermeyecekleri anlaşılınca, Yeşilçamların bazıları söz konusu üyeleri özel sektör düşmanı ilan ederlerse yine kendi filmlerini ön plana sürebileceklerini düşündüler. Kısacası, işin içinde ekonomik nedenler yatıyor.

● Bu yıl da aynı durum devam etti, değil mi?

● Elbette. Hem de bu yıl daha şiddetle hücumla geçtiler aynı Yeşilçamlar. Çünkü Antalya Belediyesi bu yılki yarışmanın seçiciler kurulan Yeşilçam temsilcilerinden hiçbirini almamıştı. Bunun üzerine Yeşilçam'ın bir kesimi seçiciler kurulu üyelerinden Türk Sinematek Derneği Başkanı Onat Kutlar'ı, Prof. Dr. Özdemir Nutku'yu, Semih Tuğrul'u ve beni demin söylediğim suçlamalarla karaladılar ve duyduğumuza göre Turizm ve Tanıtma Bakanı'na da

"ihbar" etmişler. Bunun sonucunda da Turizm ve Tanıtma Bakanı "turizme hizmet etmeyen şenlikleri desteklememe" kararını aldığı için, Antalya Belediyesi'ne yaptığı yarım milyon üzerindeki parasal yardımı bu yıl kesti. Gerçek nedeninin bizim seçiciler kurulunda bulunmamız olduğuna eminim. Buna ek olarak da, bizi Bakanlığa "ihbar" eden Yeşilçam'ın bu belli kesimi Antalya Film Yarışması'na tek bir film göndermedi. Fakat Yeşilçam'da çıkarıcılar çoğunlukta olduğunda birbirine karşı pek çok topluluk var. Bir topluluk yarışmayı boykot edince, Yeşilçam'daki öbür topluluk aynı yarışmaya sahip çıkmaya ve film göndermeye karar vermiş. Fakat onlar da seçiciler kurulundaki aynı dört kişiyi "istenmeyen adam" ilan ederek, Antalya Belediyesi'ne durumu bildirmişler.

● Onlar da mı aynı suçlamaları yaptılar?

● Aşağı yukarı. Fakat ortada çekindikleri bir başka güç daha var. O da Yılmaz Güney olayıdır. Geçen yılki yarışmaya Yılmaz Güney'in "Arkadaş" adlı filmi, film kabul süresi dolduktan bir iki gün sonra geldi. Yapımı geç bittiği için. Antalya Belediyesi de bu filmi yarışmaya kabul edilip edilmeme kararını seçiciler kurulu versin istedi. Geçen yılki yarışmanın seçiciler kurulunda bulunan Yeşilçamlar buna şiddetle karşı koydular. Onlara göre geç kaldığı için kural bozulmamalı ve "Arkadaş" yarışmaya girmemeliydi. Gerçekte ise Yılmaz Güney'in pek çok ödüllü kazanacağından korkuyorlardı. Bu yıl Güney dört filmle yarışmaya katılıyordu. Dolayısıyla bu korku daha da büyüdü. Kuvvetle sanıyorum ki bu yılki seçiciler kurulunda Yeşilçam'ın bir başka kesimi tarafından "istenmeyen adam" ilan edilen aynı dört üyenin Yılmaz Güney'e gözü kapalı bir anlayışla oy verecekleri ve "Arkadaş"ın birinci seçileceği düşünüldü.

● Ama "Arkadaş" birinci seçilmedi. Seçiciler kurulunun da gözü kapalı oy vermediği bu şekilde anlaşılabilir mi?

● Yılmaz Güney bu yıl yarışmada dört ödül alarak, bir yılda beri çalışmamasına karşın, yine de Türkiye'de bir olay olduğunu kanıtladı. İlk üç dereceyi de Güney'in filmleri aldı. Bu nedenle de seçiciler kurulunun gözü kapalı oy vermediğini bazı çevreler elbette kabul etmek istemeyeceklerdir. Bu da gelecek yılki yarışmaya bazı güçlükler çıkaracak. Fakat ne Antalya Belediyesi'nin, ne de bu yılki seçiciler kurulunun bu gibi çevrelere verecek bir hesabı yoktur. Gerçek ortadadır ve Yılmaz Güney'in Türk Sineması'na olan katkısı bu yılki yarışmada da bir kez daha ortaya çık-

mıştır. Seçiciler kurulu yanılamamak ve diğer filmlerin yaratıcılarının hakkını yememek için büyük çaba harcamış ve durumun filmleri izledikten sonra yapılan ilk toplantıda belli olmasına karşın üyeler arasındaki en uzun tartışma birincilik konusunda "Arkadaş" ve senaryosunu Güney'in yazdığı "Endişe" arasında yapılmıştır.

● İlk toplantıda nasıl bir durum ortaya çıktı?

● Seçiciler kurulu tüm filmleri izledikten sonra yapılan değerlendirme toplantısında ilk olarak en iyi film seçimine geçildi ve bu konudaki görüşmenin başlarında çoğunlukla "Endişe" üzerinde durulduğunu anlaşıldı. Fakat iki üyenin (biri benim) "Arkadaş"ı en iyi film olarak ele alması üzerine her iki filmle ilgili uzun bir tartışma oldu. Seçiciler kurulunun nasıl çalıştığını belirtmek bakımından bu tartışmalar hakkında burada bilgi vermenin bir sakıncası yok sanırım. "Endişe" pamuk işçilerinin sömürsünü anlatıyor. Diğer sanat dallarında bile pek üzerinde durulmayan bir konu bu. Sinemamızda da ilk kez işleniyor. Öykünün kahramanı olan Cevher cahil bırakılmış ve tutucu bir insan. Sömürülmeye son derece uygun bir kişilikte. Onu yalnız ağalar değil, kan davası gibi ekonomik ve sosyal koşullar da sömürüyor. Fakat o elbette bunları sezmiyor ve kurtulmak için büyük bir endişeyle çırpıp dururken daha çok batıyor. "Arkadaş" ise yalnız pamuk işçilerini değil, tüm emekçileri sömüren sınıfıyozlaşmasını büyük bir gerçekçilikle ve üstün bir sinema dili ile yanstan bir film olduğu için bence "Endişe"den daha başarılı bir yapıttır. "Devrimci" bir açıdan da değerlendirildiği zaman, birinci olabilirdi. Tartışmalar aşağı yukarı bu çizgiler üzerinde yürütüldü ve ne yapalım ki değerlendirme her bakımdan da Yılmaz Güney'in üstünlüğü ile sonuçlandı. Tıpkı 1971'de Adana Film Şenliği'nde olduğu gibi... Orada da Güney'in üç filmi ilk üç sıraya girmişti.

● Bu nedenle mi bir "Yılmaz Güney Olayı" üzerinde duruyorsunuz?

● "Yılmaz Güney Olayı"nın pek çok açıdan incelenmek gerekir. Ben sadece Antalya Film Yarışması'na bu yıl ve geçen yıl yapılan hücumları göz önünde tutarak şunu söyleyeyim: Yılmaz Güney filmlerleriyle hem sinema sanatını toplumumuzun değişiren bir araç olarak kullanıyor, hem de Yeşilçam'ı değiştiriyor. Bunu Yeşilçamların bazıları anlamadılar ve anlayamazlar da. Çünkü onlar sinemayı toplumu değiştirmek amacıyla bir sanat dalı olarak kullanan-

emperyalizm ve bilim

HİLMİ YAVUZ

Antik Yunan'dan bu yana bilimsel bilgi'nin işlevi değişti; bilginin ne için istendiğini belirleyen koşullar spekülasyon bir felsefe sorunu değil. 'Niçin bilmek istiyorum?', 'nasıl bilebilirim?' soruları, artık, felsefe diyaloglarında, ya da felsefe sempozyumlarında değil, emperyalist devletlerin gizli örgütlerinin birifing'lerinde tartışılmaya başlandı. Teknolojinin yaygınlaşması, doğa bilimleri alanında, gizli örgütlerin bilimsel bilgi edinme iştahını kabartmıştı; çok genel deyimle, 'nükleer casusluk' böyle ortaya çıktı. Şimdiye ideolojilerin yaygınlaşması insan bilimleri arasında, gizli örgütlerin bilimsel bilgi edinme iştahını kabartıyor. Emperyalist ülkeler, bir yandan, anti - emperyalist ülkelerin teknoloji alanında neleri gerçekleştirdiklerini, ya da gerçekleştirmekte olduklarını bilmek isterken, öte yandan, o ülkelerde insanların ne düşündüklerini öğrenmek, bilmek istiyorlar. Bu konuda da, emperyalist ülkelerin kullandıkları bir bilim dalı var: antropoloji; yani, insanbilim.

Antropolojinin, emperyalizmin çıkarları adına nasıl kullanıldığının tipik örnekleri saymakla bitmez. Örneğin, bir Camelot Projesi var. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın, Amerikan üniversiteleri aracılığıyla yürürlüğe koyduğu Camelot Projesi. Bu proje gereğince, Latin Amerika'nın kırsal kesimlerinde incelemeler yapmak üzere birçok antropolog görevlendiriliyor. Bunlardan çoğunun, Latin Amerika ülkelerine ne için gönderildiklerinden haberleri yok. Gidiyorlar, araştırmalar yapıyorlar, bilimsel bulgularını ortaya koyan raporlar düzenliyorlar. Sonunda bu raporların, Latin Amerika'nın o bölgelerinde devrimci eylemin ne ölçüde yaygın olduğunu saptamak, eğer devrimci eylem büyük bir yaygınlık gösteriyorsa, gereken stratejik tedbirleri almak üzere CIA'nın bilgisayarlarına sunulduğunu öğreniyorlar. Bu bilimsel 'skandal' ortaya çıkınca Camelot Projesi'nden vazgeçiliyor. Ama, sadece, Latin Amerika'da.

Bir başka örnek de Tayland'la ilgili. Bir ara, Amerikan üniversiteleri Tayland'da incelemeler yapmak isteyen antropoloji bilginlerine kesenin ağzını açıyor. Ancak, işin garip bir yanı var: araştırmacılar, sadece, ülkenin kuzey sınırındaki dağıl kabileler üzerinde incelemeler yapmaları istenmekte, burslar ancak bu amaçla verilmektedir. Sözgelimi, Tayland'ın ova kesimlerinde yaşayan kabileler var; onlarla ilgili çalışmalar yapılmasını öneren an-

tropologların bu önerileri reddediliyor. Sonunda, tıpkı Camelot Projesi'nde olduğu gibi, sorun anlaşılıyor: Amerikan gizli örgütleri, devrimci eğilimlerin, özellikle dağıl kabileleri arasında yayılmakta olduğundan kuşkulandı; ovalardaki kabileler açısından böyle bir 'tehlike' söz konusu değildir! Onun için antropologlardan dağıl kuzeye gitmeleri, araştırmalarını orada yapmalarını istenmiştir.

Bu örnekleri Fransa'da, çok yakın bir geçmişte yayımlanan "Antropologie et Imperialisme" adlı bir kitaptan öğreniyoruz. Maspero Yayınevi'nce basılmış. Jean Copans'ın derlediği incelemelerden oluşuyor. Birçok ülkedeki bu tür deneylerden söz ediliyor bu kitapta. Anlaşıldığına göre, antropologların 'bilimsel inceleme' maskesi arkasında emperyalizmin gizli örgütleri tarafından kullanılması o kadar doğallaşmış ki, adı geçen kitaptaki yazısında P. Braestord, rahatlıkla şöyle diyebilmektedir: "geçmişte, bir devrimci ölmek için bir gerillacıya karşı on asker kullanılıyordu; şimdiye, bir gerillacıya karşı on antropolog kullanılıyor".

Şimdi siz, sömürgeci emperyalizmin antropoloji alanındaki şu hinoğlu hinliğine bakın: hem, sömürgeci düzenin egemenliğini sürdürebilmesi için 'batılı' modellere uymayan kültür sistemlerini (örneğin, Afrika ve Asya toplumlarına özgü kültür sistemlerini), 'ilkel' ve 'geri' sayma düşüncesini temellendirme işini; hem de bu 'ilkel' ve 'geri' toplumlara, sıkı bir gözetim altında tutma işini, antropolojiye yüküyorlar. Ülkemizde, bilimin emperyalizm açısından kullanımı olgusuna, 'Barış Gönüllüleri'nden çok önce dikkati çeken bir bilim adamı, Dr. Muzaffer Şerif Başoğlu, 1939'larda, "İnsan" dergisindeki "İptidai Zihniyet Problemi" adlı yazısında çoğu kez kendilerini 'yüksek gören istilacıların, muhtelif sebeplerin tesiri altında teknik ve kültür gelişmelerinde geri kalmış olan 'iptidai'lerin zihniyetini doğuştan alçak" gördüklerini, "bu suretle kendilerinde, onlara sürekli bir surette hükmetmek hakkını buldukları vehmine" kapıldıklarını yazıyordu. Amaç, hem bir sömürge halkı yaratmak, hem de sömürge halkının kurtuluş mücadelesini etkin bir düzeye çıkarmadan yozlaştırıp yok etmek. Bu işlevi gerçekleştirmek de antropolojiden bekleniyor.

ları destekleyen seçiciler kurulu üyelerini "özel sektör düşmanı" diye suçuyorlar ve bir film şirketinin üç filminin yarışmayı kazanmasını sadece tecimsel açıdan sakıncalı diye değerlendirmekte ısrar ediyorlar. Fakat diğer bazı akıllı yapımcılar ise toplumsal içerikli filmlerin, Yılmaz Güney'in önderliğinden sonra, halka yakın geldiğini sezerek bu gibi konulara yöneliyorlar. Gerçi bu yapımcılar elbette bunun bilincinde değiller. Onun için de bilinçli Güney'in önüne geçmelerine olanak yok. Ama bu yıl derece almamakla birlikte, Yeşilçam'ın içinde kalarak Yeşilçam ölçülerinin dışına çıkan "Yarış" adlı filmin yönetmeni Yavuz Özkan bunun bilincinde olduğunu gösterdi. Yine derece almamakla birlikte, toplumsal konulara yönelme çabasındaki "Askerin Dönüşü, Kuma ve Diyet" adlı filmler de bu yolda belli bir çizgiye erişme çabasında olduklarını ortaya koydular. Tüm bunlarda Yılmaz Güney'in başlattığı, sürdürdüğü ve fırsat bulunca da daha olgunlaştıracağı öncülüğü rol oynuyor. Bence "Yılmaz Güney Olayı'nın özelliklerinden biri budur. Öyle sanıyorum ki Güney'in bu özelliği Yeşilçam'ın dışındaki bazı olumlu çevreler demeyeyim ama, olumlu kişilerde bile Güney'e karşı bir tedirginlik yaratıyor.

● Niçin?

● Belki sanatı toplumu değiştirmek için kullananlar arasında Güney'in sinemanın üstünlüklerinden yararlanarak son derece başarılı olması başlıca

neden. 1975 Antalya Film Yarışması seçiciler kurulunun kararlarını ve kazananları eleştirmeden ve küçümsemeden şunu da belirtmek isterim ki, aynı nedenle de Yılmaz Güney'in en başarılı yönetmen ve oyuncu ödülünü alması yerinde olurdu. Çünkü sanatı toplumu değiştirmek için kullanan Güney, yönetmenliğinde ve oyunculuğunda da bu özellikleri son filmlerinde taşımaktadır.

● Demin, önümüzdeki yıl yapılacak yarışmaya bazı güçlüklerin çıkartacağını söylediniz. Aynı çizgide mi olacak bu güçlükler?

● Öyle sanıyorum. Şimdi bu işe yeni ve olumlu bir yön vermiş olan Antalya Belediyesi'nin sorumluluğu artıyor. Gelecek yılki seçiciler kurulunda bu yılki kişilerin bulunması bir koşul olamaz elbette. Ama Yeşilçam'ı tanıyan fakat film yapanların dışındaki kişilerin seçiciler kuruluna girme geleneğinin önümüzdeki yılda da sürdürülmesi önemli bir koşul. Bu gelenek sürdürülürse, gelecek yıl acaba yarışma toptan boykot edilir ve şenliğe hiç film gönderme durumu yaratılabilir mi? Belki de Yeşilçam kendi yarışmasını kendi yapmaya bile kalkabilir. Bence bugünkü koşullar altında Türkiye'de Yeşilçam'ın dışında uzun metrajlı sinema yapma olanakları yok. Çünkü işletmecilik ve dağıtım da onların elinde. Ama film yarışmalarının Yeşilçam ölçülerinin dışında tutulması da gerekli. Bakalım, gelecek yıl göreceğiz.

türkiye işçi partisi
sosyalizm yolunda 1

yolumuz
açık olsun 4 tl

TİP genel merkezi
nuru ziya sok.17/5
tünel.istanbul

türkiye işçi partisi
güncel
görev 1 tl

TİP genel merkezi
nuru ziya sok.17/5
tünel.istanbul

türkiye işçi partisi

demokrasi
bildirgesi 3 tl

TİP genel merkezi
nuru ziya sok.17/5
tünel.istanbul

türkiye işçi partisi
program
ve tüzüğü 10 tl

TİP genel merkezi
nuru ziya sok.17/5
tünel.istanbul

Madeleine Riffaud

MADELEINE RIFAUD, FRANSIYAN KOMÜNİST PARTİSİ ÜYESİ
BİR YAZAR, SAİR VE GAZETECİ.
FRANSIZ İŞÇİ SINIFININ VE YURTSEVERLERİNİN ALMAN
FAŞİZMİNE KARŞI ÖRGÜTLÜKLERİ DİRENİŞ
HAREKETİNDE ETKİN ROL OYNADI.
BİRKAÇ KEZ TUTUKLANDI, AKIL ALMAZ İŞKENCELER
GÖRDÜ.
BİR GESTAPO SUBAYINI ÖLDÜRDÜĞÜ İÇİN
18 YAŞINDA İDAMA MAHKUM EDİLDİ
1944 AĞUSTOSUNDA PARIS'İN KURTARILMASI İLE
ÖLÜMDEN KURTULDU.
VIETNAM SAVAŞLARININ EN YAKIN GÖRGÜ TANIĞI
OLARAK YILLARCA KURTULUŞ ORDUSU İLE CEPHEDE
YAŞADI
GIAP'IN, LEDUAN'IN, LE DUC TO'NUN
BAYAN TI BİN'İN
YAKIN ARKADASI OLDU

Günler olur ki, şimdi bile, kendi kendimi gözden kaybederim. Bir eşya, bir anahtarlık, bir kalem, bir çakmak gibi yitiririm kendimi... Şaşırmanın için söylüyorum sana bunu, çünkü yarısını daha şimdiden unuttuğum bir öyküyü anlatmamı istiyor-sun benden.

1944'te Fresnes hapishanesinden çıktığımda belleğimde büyük gedikler vardı. Uzun süre bu devam etti, hatta hugün bile...

Kendi derinliklerimde uyurum. Hiç kimse farkına varmaz bunun. Kafamda gelip giden bir ışılı yanar, söner, yanar, söner.

1943'te, Sommerard sokağındaki legal adresimde mavi bir kafes içinde bir beyaz fare besliyordum. Kendisini okşamam çok hoşuna gidiyordu, yumuşak bir kürkü vardı. Minicik elleriyle, yıldız biçimli ön ayaklarıyla yakalıyordu ekme kırıntılarını. Ruh vardı hayvancağızda, eğlendirici yetenekleri vardı. Eve dönebildiğim zamanlar bana bir çeşit eşlik ediyordu. Bazan salt Valentine'e yiyecek içecek vermek için eve döndüğüm oluyordu. Adı Valentine'di. Gel gör ki, tutuklanmadıktan sonra polisler padesümün yirtik astarı içinde buruşmuş bir kâğıt parçası buldular, bu, annemin - babamın legal adresime gönderdikleri bir havale makbuzunun koçanı idi. Ben aklıma içeri girmeden bütün ceplerimi iyice boşalttığımı sanıyordum oysa... Bu adres parçası Alman ve Fransız Gestapolarını Valentine'ciğin evinde arama - tarama yapmaya sevketti.

Görev benim huzuruma yerine getirildi. İyice tükenmişim daha o zamanlar, öyle ki Kurtuluş'tan sonra bile yüzümdeki şişikler bizim sokağın sakinlerinin belleğinden çıkıyormuştu. Polisler parke tahtalarını alt üst ederken ben, kelepçeli ellerimle fareyi ezilmekten kurtarıyordum. Umuyordum ki özgür kalınca tek başına bile kendisine yiyecek bir şey bulabilirdi. Almanlardan biri kaçışan hayvancağızı görünce sevinçle kovalamaya başladı. Bu bir oyun olmuştu. Valentine kendisine gelen darbeleri savuşturuyor, herif iyicden iyiyi yüklenmiş de arkadaşları onunla alay ediyordu. Sonuçta bir bot benim küçük dostumu kıstırdı, karnında birşeyler çatırdadı, haycağız yere yapıştı kaldı. İkinci bir tekme darbesi arka ayakları ezdi iyice. Valentine kanamaya başlamıştı, beyaz kürkü kirlenmişti, vücudunun arka kısmı iyice ezilmişti. Birden kulaklarımızı iğne gibi delen bir çığlık attı. Direniyordu, buğday taneleri toplamaya alışmış elleriyle, ön ayaklarıyla o demir ökçeli kocaman kösele bota karşı savaş veriyordu Valentine. Kızarmış gözler tehlikeyi yakalıyor, bıyıklar titriyor, ve hep o acı çığlık, kulaklarımızın zarında patlayın. Asker bir ara gidip hemen işini bitirivercek diye düşündüm. Buna tenezzül etmedi, neşeli neşeli sırtını döndü, başka yere yöneldi. Saussaies sokağı uzmanlarına teslim edilmek üzere polisler beni kelepçemden kendilerine bağlı olarak odadan çıkardıkları zaman beyaz fare hâlâ yaşıyordu.

Benim de işim bitirilmedi. Beni bıraktıklarında, ayaklanma beni kurtardığında, ben tıpkı Valentine'e benziyordum. Bunu sana, daha açık göresin diye söylüyorum. Hiç bir zaman anlatmayacağım pek çok şey var.

Onlardansa şu olanaksız buluşmayı anlatacağım, benim için asıl önemli olan. Çürümüş kan gibi, ölümler evi yelkovanlarına, damla damla akan zamanı tanımlayan. Bir haftadan beri ölüme mahkum olarak erken olmasını umdukları bir idamı yere uzanmış beklerken Franes'in hangi koşusunda bulunduğumu çıkaramıyacağım. Yere uzanmış diyorum ya, keşke öyle olabilseydi. Omuzlarıma, sırtımda kenetli kollarıma uygulanan işkenceler yüzünden yere ancak yüzükoyun, burnum toprağa gelecek biçimde yatabiliyordum. Çektiğim ezaların, açlığın, ateşin, susuzluğun beni içine ittiği uyku ve yarı sayıklama halinde her o yana bu yana dönüştü yada geri kayışta kelepçelerin demir halkaları bileklerin etine bir parça daha batıyordu. İz hâlâ duruyor. Sadece bir kez bir tas çorba getirdiler bana. Şaşırılmışım, çorbanın kokusuyla gözlerimden yaş geldi. Yemek yemeye ihtiyacım vardı. Oysa elimi kolumu çözmediler. Karnım üstünde sürünerek bir köpek gibi yalamak zorunda kaldım. Ayağa kalktığı zaman kapıdaki özel delikten gözetlendiğimi gördüm. O anda elimde yeniden bir tüfek olsaydı sevincim ne büyük olurdu.

Bir kilit gürültüsüyle fırladım yerimden ertesi gün. Bir Alman subayı girdi içeri, demir haçı ile süslenmiş. "Günaydın evladım, dedi, ben bir papazım. Haberlerini almaya geldim." Yılan gibi doğruldu, adama iyi bir hakaret ettim. Giydiği üniforma benim için kötü olanı temsil etmiyor muydu? Papaz olarak kendini tanıtmakla beni elektrik akımı, sigara yakması yada gaz işkencesi kullanıldığında kenden daha fazla konuşturamıyacağını söyledim adama. Sonra da sessizliğe kapanıyordu.

Subayı, yere, yanıma oturdu, benimle hep fransızca konuşuyor. Sabırla benim davranışımı anladığını, benimsediğini söylüyor, kendisine inanmamı istiyordu. Ona inanmamı, bilmek bile istemediği sırlarımı açayım ya da kuşkusuz artık benim olmayan bir dinin yardımını kabul edeyim diye değil, bu hapishane bir dostumun bulunduğunu bileyim diye istiyordu. Yeniden geleceğini, bana hiçbir şekilde yardım edemeyeceğini, hatta ellerimi bile çözdüremeyeceğini, ama tekrar geleceğini söyledi. Birden düşündüm ki bu adam gerçekten bir rahip idiye yanlış hücre seçmişti. Kendisi gibi nazi olan bir subayı haklayan "terörist" kimliğimi suratına fırlatıyordum adamın. Alman büyük boyunla ve çaresizlikle cevap verdi: "Tüm bunları biliyorum ben"; ve ekledi arkasından: "Çok cesur nice fransız kadını var."

Düşman elindeydim. 1944'ün o Ağustos ayında, Paris'te, bana çok yakın, duvarların gerisinde bir yerde, küçük Francine Fromont ve annesi, biri birinin yanında işkence gördüler, boş yere, ve Francine kurşuna dizildi. O benimle ilişki arayan adamın ben ancak taşıdığı yeşil ve balık renkli üniformasını görebiliyordum. Nefretimle ezdim onu, çeki gitti. Gelebildiği her kezinde de aynı oldu davranışım.

Kurtuluş'tan aylarca sonra ve ilkin babamdan öğrendim ki benim ziyaretçim gerçek bir papazdı, antifaşistti, iyi bir adamdı. Sık sık büyük tehlikeleri göze almıştı, mahkumlara yararlı olmak, onların acılarını hafifletmek, haberlerini dışarıya ulaştırmak için (1).

Haysiyetiyle oynadım onun, üzümlüm, çünkü o zamanlar ben ondan daha zenginim. Yollarımın ne çetinini almışım, kurşuna dizilmek üzereydim, ne var ki Gestapo, ben birşey bilemem bile bunu hiç bir zaman söylemeyeceğime, yada kendi başıma hareket ettiğimi ileri sürerken içten olduğuma inanır gibi olmaya başlamıştı. Benim öteki direnişçilerle hiçbir bağım olmadığına inanmışa benziyorlardı. Küçüküktüm, ama yenmişim, değil mi ki benden sonra benim grubumdan hiç kimse ele geçirilemedi.

O zaman içimde duyduğum enginliği,sevinci, yirmi beş yıl sonra, Güney Vietnam'da, bir maki hastanesinde, Amerikalıların işkencesiyle yatağa düşmüş bir Vietnamlı köylü kadının başucunda anladım. Bu kadın düşmana şöyle haykırıyordu: "Beni konuşturamayacaksınız. Ben oğlumu, doğumundan önce dokuz ay kendi karnımda korudum. Şimdi bizim çocuklarımızı - devrimci çetelerden bahsediyor - koruyacağım, dokuz yıl, gerekirse dokuz kez dokuz yıl." Böylece 1945'debenden yaşlı olan arkadaşlarım bile benim biraz da evlatlarım olmuştu.

O, o Alman antifaşisti, o güç görevini yerine getirebilmek için bir yakınına, hemcinsine yönelen bir bakışa benden de fazla ihtiyaç duyuyordu, derisine yapışan o kemirgene, o yeşil - gri üniformasına rağmen. Bir merhamet değildi bana sunduğu. Elini sıkabilirdim hiç değilse.

Oykünün bir başka cephesi var. İki hafta kadar sonra B.S. 2. Notre - Dame'in karşısında (Vichy hükümetince antikomünist baskıyla görevli olarak kurulan Fransız polis bölümü) bir hafta süren sonuçsuz sorgular sonunda beni yeniden Alman Gestapo'suna teslim ediyordu. Beni suçüstü ele geçirip Saussaies sokağındaki Alman gestapo'suna teslim eden Versailles milisince tutuklandığımdan beri, naziler ve efendileri, dosyamı ve beni sorgu için birbirlerine havale ediyorlardı. Ben de zaman kazanmak için bu durumdan elden geldiğince yararlanıyordum.

Alman Gestaposu'nun - önden çekişli gizli-bir araması yeniden işkence odasına götürülmek üzere beni almaya gelmişti. Orada, Fransız yardımcılarla yumuşak bulanlar sabırsızlanıyorlardı. Gerçekten de bu yardımcılar, müttefik çıkarmasından bu yana geleceği görerek en kirli işleri bizzat işgalcilere yaptırmaya çalışıyorlardı. Yeniden zor anlar yaşayacak-tım.

Bu araba ile Paris'i boydan boya geçerken bir aç gibi bakıyordum. Hücreden güneşe, sıyahtan çok renkliliye geçişti bu. Paris'i, hayatı, kentimi seyretmek gücümde güç katıyordu. Renklerle doyuruyordum gözlerimi, gelip geçenleri gözliyorum doyaya. Ne acı gülümsemeler, ne de böğürmeler; evlerinde, Seine kıyılarından işığında erkek ve kadın yüzleri. Tekrarlayıp duruyordum kendi kendime: "Hiçbir zaman iki kez göremeyeceğini sev" (Ezberle biliyordum Lamartine'i 18 yaşında). Kimse beni kaçıramazdı, arabanın ta dibinde iki SS'e bağlı olduğu için dışarıya en küçük bir mesaj salıyordum. Ama bir yarı mutluluk anı yaşıyordum gene de.

Askeri konvoya yol vermek için araba bir kavşakta durdu. Arabaya bir metre mesafede, kaldırımda bir kadın karşıdan karşıya geçmeye hazırlanıyordu. Kederli bir renkte giyinmiş, kahverengi yada gri, sağ elinde iyice yorgun alışveriş çantası, gözlükler, benim şimdiki yaşında, gözlerini bize dikmiş ama bizi görmüyor. Ben, ben ona bakıyordum. Bütün gözlerimle, o ana kadar kimseyi çağırmadığım bir güçle onu çağırıyordum. Hiçbir şey beklemiyordum ondan tabii ki. Hayır hayır, bekliyordum: O'ndan bana bir düşünce, belki de bir gülümseme. Bir mesajdan da iyisi: kardeşçe bir bakış.

Kadın farkettiler beni. Ama arabanın karanlığında zincirlenmiş bileklerimi göremiyordu. İki düşman askeriyile birlikte oturan bu kadın yüzünü iyice bir çözmeye çalıştı, sonra da, tam arabanın hareket ettiği sırada, bir tehlikeyi göze alarak bize doğru bir tükürük savurdu, haykırarak: "Utanmıyor musun hiç? Orospu..."

İnsan sokakta insana güvenemez oldu mu bil ki mutsuzluk zamanıdır.

(1) Sözkonusu papaz, Fransız Antifaşist Direniş Hareketinde önemli bir yeri olan Rahip Steiner'dir.)